

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



İLKOKUL ÖĞRETMENLERİNİN VE YÖNETİCİLERİNİN
ZORBALIĞA İLİŞKİN TUTUM VE DAVRANIŞLARI: BEŞİKTAŞ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Resul YİĞİT

(Y1312.042001)

İşletme Anabilim Dalı
İşletme Yönetimi Programı

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Ahmet ŞİRİN

TEMMUZ 2015



T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz İşletme Ana Bilim Dalı İşletme Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı Y1312.042001 numaralı öğrencisi **Resul YİĞİT**'in "İLKOKUL ÖĞRETMENLERİNİN VE YÖNETİCİLERİNİN ZORBALIĞA İLİŞKİN TUTUM VE DAVRANIŞLARI: BEŞİKTAŞ ÖRNEĞİ" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 26.06.2015 tarih ve 2015/13 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından ay. br. h. g. ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :30/07/2015

1)Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet ŞİRİN

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Uğur TEKİN

3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr.Somayyeh RADMARD

.....
a. Şirin

.....
Uğur Tekin

.....
Somayyeh Radmard

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**İlkokul Öğretmenlerinin ve Yöneticilerinin Zorbalığa İlişkin Tutum ve Davranışları: Beşiktaş Örneği**” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (24/07/2015)

Resul Yiğit

ÖNSÖZ

Araştırmam sırasında desteklerini esirgemeyen Doç. Dr. Ahmet Şirin'e , Prof. Dr. Hamide Ertepinar'a ve anketlerimizi doldurarak çalışmama destek veren İstanbul'un Beşiktaş ilçesinde ilkokullarda çalışan yöneticilere ve öğretmenlere teşekkürü borç bilirim.

Temmuz 2015

Resul YİĞİT

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç.....	3
1.3. Önem.....	4
1.4. Sayıtlar	5
1.5. Sınırlılıklar	5
2. LİTERATÜR TARAMA	6
2.1. Okul Zorbalığı.....	6
2.1.1. Tanımı	6
2.1.2. Türleri.....	7
2.1.3. Sonuçları	8
2.1.4. Sebepleri.....	9
2.1.4.1. Çocuktan kaynaklanan nedenler	10
2.1.4.2. Aileden kaynaklanan faktörler	11
2.1.4.3. Okul ve çevresel faktörler	11
2.1.4.4. Yaygınlık.....	12
2.2. Mağdur ve Zorbaların Özellikleri	12
2.2.1. Mağdurların özellikleri.....	13
2.2.2. Zorbaların özellikleri.....	14
2.2.3. İzleyicilerin özellikleri	15
2.3. İlkokulda Zorbalık.....	15
2.4. Okul Zorbalığını Önleme ve Baş etme Stratejileri.....	16
2.5. Zorbalığa İlişkin Algı ve Tutumlar	20
2.6. İlgili Araştırmalar.....	23
2.6.1. Yurt içinde yapılan araştırmalar.....	23
2.6.2. Yurt dışında yapılan araştırmalar	25
3. YÖNTEM	27
3.1. Araştırmanın Modeli	27
3.2. Evren ve Örneklem	27
3.3. Veri Toplama Aracı.....	27
3.4. Verilerin Toplanması	29
3.5. Verilerin Analizi.....	29

4. BULGULAR	31
4.1. Demografik ve Betimleyici Bulgular	31
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	38
KAYNAKLAR	43
EKLER	48
ÖZGEÇMİŞ	52

KISALTMALAR

F	: Frekans
%	: Yüzde
G. İçi	: Grup içi ilişki
G. Arası	: Gruplar arası ilişki
N	: Örneklem sayısı
P	: Anlamlılık düzeyi
SS	: Standart sapma
\bar{x}	: Aritmetik ortalama
S	: Serbestlik derecesi
ShX	: Aritmetik ortalamasının standart sapması
T	: t testi sonucu elde edilen değer
SPSS	: Statistical Package For Social Sciences

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1:	Zorbalık ve Ailesel Faktörler	11
Çizelge 2.2:	Zorbalığa Yaklaşımları Açısından Okul Türleri	19
Çizelge 4.1:	Katılımcılara İlişkin Demografik Değerler	32
Çizelge 4.2:	Okul Zorbalığı Öğretmen ve Yönetici Tutum Ölçeği Betimleyici Değerler	33
Çizelge 4.3:	Öğretmenlerin Okulda Zorbalık Tutum Ölçeği Puanlarının Branş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	33
Çizelge 4.4:	Öğretmenlerin Okulda Zorbalık Tutum Ölçeği Puanlarının Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları	34
Çizelge 4.5:	Katılımcıların Zorbalığa İlişkin Tutumları Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Kruskal-Wallis-H Sonuçları	34
Çizelge 4.6:	Katılımcıların Zorbalığa İlişkin Tutumları Tecrübe Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Kruskal-Wallis-H Sonuçları	35
Çizelge 4.7:	Katılımcıların Okulda Zorbalık Tutum Ölçeği Puanlarının Görev Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	35
Çizelge 4.8:	Öğretmen ve Yöneticilerin Okul Zorbalığı Ölçeği Duygu Alt Boyutu İçin Yapılan Analiz Sonuçları-Duygusal Toplam Tutum	36
Çizelge 4.9:	Öğretmen ve Yöneticilerin Okul Zorbalığı Ölçeği Düşünce Alt Boyutu İçin Yapılan Analiz Sonuçları-Düşünce Toplam Tutumu.....	36
Çizelge 4.10:	Öğretmen ve Yöneticilerin Okul Zorbalığı Ölçeği Davranış Alt Boyutu İçin Yapılan Analiz Sonuçları-Davranış Toplam Tutumu	37
Çizelge 4.11:	Katılımcıların Zorbalığa İlişkin Tutumları Cinsiyetlerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan t Testi Analiz Sonuçları.....	37

İLKOKUL ÖĞRETMENLERİNİN VE YÖNETİCİLERİNİN ZORBALIĞA İLİŞKİN TUTUM VE DAVRANIŞLARI: BEŞİKTAŞ ÖRNEĞİ

ÖZET

Okul ortamının huzurlu ve güvenli olması öğrencilerin gelişimi için oldukça önemlidir. Okullarda yaşanabilecek olumsuz tecrübeler çocuklar üzerinde uzun ve kısa dönemde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Okul ortamını oldukça olumsuz etkileyen ve okulda huzuru bozan davranışların başında kuşkusuz zorbalık olayları gelmektedir. Zorbaliğa olabildiğince erken dönemde müdahale edilmesi öğrencilerin ilerleyen dönemlerde bu davranışlarından kaçınmasına olumlu etkide bulunacaktır. Zorbalık bugün önemli sayıda öğrenci nüfusunu etkileyen ciddi bir kişisel, eğitsel ve sosyal problem olarak kabul görmektedir. Bu bağlamda, öğretmenlerin ve yöneticilerin zorbalık olaylarına anında müdahale edebilecek yegane yetişkinler oldukları gerçeğine de göz önünde bulundursak, öğretmenlerin zorbalığa ilişkin tutumlarının ve bu vakalara verdikleri tepkilerin belirlenmesi oldukça önem kazanmaktadır. Öğretmenlerin zorbalık vakalarına müdahale ettiklerinde zorbalık olaylarının etkilerinin azaldığı ortaya çıkmaktadır. Bu özellikle zorbalıkla mücadele için oldukça önemlidir. Bu çalışmanın temel amacı ilkökul öğretmenlerin ve yöneticilerinin zorbalığa ilişkin tutumlar ve davranışlarını belirlemektir. Bunun için İstanbul, Beşiktaş ilçesindeki ilkökullarından 105 katılımcı ile görüşmeler yapılmış ve Okul Zorbaliğına İlişkin Öğretmen Tutumları Ölçeğı uygulanmıştır. Veriler Sosyal Bilimler için İstatistik Programı olan SPSS ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların okulda zorbalık davranışına ilişkin grupları oluşturan öğretmen ve yöneticilerin tutumları ile çeşitli demografik değişkenler arasında farklılık bulunmamıştır. Katılımcılar düşünce, davranış ve duygu toplam tutum puanları yüksek çıkmış olup katılımcıların istendik tutumlara sahip olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Zorbalık tutumları, İlkokul, Öğretmenler, Okul yöneticileri.

THE ATTRIBUTES AND BEHAVIORS OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS AND SCHOOL ADMINISTRATORS TOWARDS BULLYING: THE CASE OF BEŞİKTAŞ

ABSTRACT

The safety and peacefulness of the school environment is very important in terms of proper child development. Negative experiences that children go through during school times can have negative effects on children in both short and long term. Bullying is one the most important events that can influence school environment negatively. Dealing with bullying earlier will affect the students positively to avoid such behaviours. Bullying today is accepted as a serious educational and social problem that affects a considerable population of students. In this respect, given that both teachers and school administrators are ones that can intervene to the problem in its very context, it is vital to determine the attributes and reactions of teachers and school administrators towards bullying. It is seen that when the teachers deal with bullying, the effects of bullying events decrease. This is very important for combating bullying. The basic aim of the present study is to determine the attributes and behaviors of primary school teachers and administrators towards bullying. In doing this, 105 teachers and administrators in İstanbul, Beşiktaş interviewed and the Survey of the Attributes of Teachers towards School Bullying was administrated. Datas are analyzed with SPSS which is statistics programme for Social Sciences. At the end of the survey, it was found no difference between the attributes of teachers and administrators forming groups of participants related to bullying behaviour at school and different demographic variables. The attribute points of the participants' opinions, behaviours and emotions are high and it is interpreted that the participants have the requested attributes.

Key Words: Attitudes towards bullying, Elementary school, Teachers, Administrators.

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Okulların günümüzde mutlu, çevresi ile uyumlu ve üretken bireyler yetiştirmesinde öneminin arttığı herkesçe kabul edilen bir saptama haline gelmiştir. Bu nedenle okul ortamının huzurlu ve güvenli olması öğrencilerin gelişimi için ayrı bir önem kazanmaktadır. Okullarda yaşanabilecek olumsuz tecrübeler çocuklar üzerinde uzun ve kısa dönemde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Çocukların okuldan soğumasına ve hatta okuldan uzaklaşmasına yol açabilmektedir. Bu nedenle okulların şiddet ve olumsuz tecrübelerden arındırılması öğrencilerin güvenli ve huzurlu hissetmelerinin sağlanması oldukça elzemdir. Okul ortamını oldukça olumsuz etkileyen ve okulda huzuru bozan davranışların başında kuşkusuz zorbalık olayları gelmektedir.

Okulda zorbalık vakaları son yıllarda eğitim profesyonelleri ve akademik araştırmacılar için ciddi bir mesele haline geldi. Aynı zamanda sadece okul ile ilgili çalışanlar için değil genel bir kamusal sorun haline dönüşmüştür (Eslea ve Smith, 2000). Zorbalık bugün önemli sayıda öğrenci nüfusunu etkileyen ciddi bir kişisel, eğitsel ve sosyal problem olarak kabul görmektedir. Hem zorbalığın hem de mağdur olma halinin öğrenciler üzerinde uzun dönemli negatif etkilerinin olduğu bir sır olmaktan çıkmıştır artık. "Yakın zamana kadar öğrencilerin bedensel, sözel, duygusal ve hatta cinsel yönden arkadaşları tarafından hırpalandığı kimsenin dikkatini çekmemiş, çocukların sadece anne-baba, öğretmen ve idareciler tarafından örselendiğine inanılmıştır. Ancak günümüzde zorbalığın acilen ilgilenilmesi gereken bir saldırganlık türü olduğu toplumlarda ve ilgili çevrelerde kabul görmektedir" (Kanık, 2010, 1).

Zorbalık meselesi öncelikle belirtmek gerekir ki öğrenciler arası bir problemdir. Yani olaylarda tarafların bütünü öğrencilerdir. Bir öğrencinin yada öğrenci grubunun bir başka öğrenciyi yada öğrenci grubunu sözel, fiziksel yada başka yollarla sürekli bir biçimde rahatsız etmesi durumunu zorbalık olarak varsaymak yerinde olacaktır. "Okul zorbalığı, bir ya da birden çok öğrencinin kendilerinden daha güçsüz öğrencileri kasıtlı ve sürekli olarak rahatsız etmesiyle sonuçlanan ve mağdurun

kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırganlık türüdür. Okul zorbalığı tekme atma, tokat vurma, itme, çekme gibi fiziksel; sataşma, alay etme, dalga geçme, kızdırma, hoşla gitmeyen isim takma, küçük düşürücü sözler söyleme gibi sözel; dedikodu ve söylenti çıkarıp yayma, arkadaş grubundan dışlayarak yalnızlığa terk etme gibi dolaylı ya da para veya diğer eşyalarını zorla alma, almakla tehdit etme, eşyalarına zarar verme gibi davranışsal olarak ortaya çıkabilir" (Pişkin, 2002, 536).

Son otuz yılda yapılan araştırmalar zorbalığın okullarda ciddi bir sorun olduğunu ortaya koymakta ve çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yarattığı ifade etmektedir. Ülkelere göre mağdur öğrencileri oranları bu anlamda çarpıcıdır. "Avustralya'da %30-50; İtalya'da %28-40; İngiltere'de %04-36; Yunanistan'da %15-30; Portekiz'de %20-22; Kanada'da %21; ABD'de %10; Norveç'te %10'dur. Zorba öğrenci oranları ise; İngiltere'de %20; İtalya'da %15 - 20; Yunanistan'da %6; Kanada'da %12; ABD'de %13; Norveç'te %7'dir" (Gökler, 2004, 4). Her ne kadar alanyazında farklı oranlarla karşılaşma ihtimali olsa da, bu zorbalığın bütün dünyada görülen ve aynı zamanda ciddi boyutlarda görülen bir sorun olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Ülkemizde de son yıllarda zorbalık vakaları daha görünür olmuş ve görülme sıklığı ciddi oranda artmıştır. Bu anlamda ciddi bilimsel çalışmalara da ihtiyaç artmaktadır.

Okul zorbalığı ülkemizde ciddi bir sorun haline gelmiştir. Zorbalık duygusal, sözel ve fiziksel suistimali kapsar. Zorbalık genel olarak daha güçlü bir öğrencinin yada grubun daha zayıf öğrenciyi ve grubu taciz etmesi ile ilgilidir. Bu olaylara çoğunlukla şahitlik eden üçüncü bir öğrenci grubu da bulunur. Alanyazında yapılan çalışmalar zorbalığa taraf olan mağdurların (Hawker ve Boulton, 2000), en az onlar kadar zorbalıların (Andershed, Kerr ve Smith, 2001; Connolly ve diğerleri, 2000) ve olaya şahitlik eden şahitlerin de (O'Connell, Pepler ve Craig, 1999) bu süreçten olumsuz etkilendiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmalar ışığında zorbalığın okul iklimini olumsuz etkilediğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Özellikle, okul zorbalığı sonucunda öğrenciler yaşadığı korku, depresyon ve fiziksel sorunlar ile birlikte öğrencilerin akademik performanslarının, devam durumlarının ve motivasyonlarının olumsuz etkilendiğinden okul iklimi de bu durumdan zarar görebilmektedir (Reid, Monsen ve Rivers, 2004).

Bu durumda öğretmenlere ve yöneticilere ciddi görevler düşmektedir, özellikle olumlu bir okul iklimi yaratma noktasında. Her ne kadar öğretmenler zorbalık

vakalarına sıklık müdahale ettiklerini belirtse de araştırmalar öğretmenlerin sadece zorbalık vakalarının %15 ile %18' ine müdahil olduğunu göstermektedir (Craig, Pepler, ve Atlas, 2000). Hazler, Miller, Carney ve Green (2001) benzer şekilde öğretmenlerin zorbalığın boyutları hakkında yeteri kadar bilgili olmadıklarını ve zorbalığı ciddi bir sorun olarak algılamadıklarını ortaya çıkarmışlardır. Yöneticiler ile ilgili bir çalışma olmadığından onların görüşleri ve davranışları ile ilgili bir bilgi sahibi değiliz.

İlkokullarda da zorbalık son yıllarda ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Zorbalık artık eğitimin her seviyesinde görülebilen bir sorun haline gelmiştir. Kochenderfer ve Ladd (1996) okul öncesi eğitimde zorbalığın görülme oranının %20 olduğunu ifade eder. Öğrenciler okuldayken, sınıfta, kantinde, koridorlarda, ve bahçede zorbalığa maruz kalabilmektedir. Zorbalık artık eğitim her seviyesinde ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda öğrenciler olabildiğince erken yaşlarda ulaşmak, zorbalığa negatif katkı yaparken okul iklimini olumlu etkilemektedir. Alanyazındaki birçok önemli araştırmacı, zorbalık dinamiğinin değiştirilmesinin ve vakaları sayılarının ve etkilerinin azaltılmasının açık ve anlaşılır okul politikaları geliştirmeyi, zorbalık bildirimlerinin takibini etkili bir şekilde yapmayı ve yetişkinlerin farkındalıklarını artırmaya bağlı olduğunu ifade ederler (Pepler, Craig, ve O'Connel, 1999). Bu bağlamda, öğretmenlerin ve yöneticilerin olaylara anında müdahale edebilecek yegane yetişkinler oldukları gerçeğine de göz önünde bulundurursak, öğretmenlerin zorbalığa ilişkin tutumlarının ve bu vakalara verdikleri tepkilerin belirlenmesi oldukça önem kazanmaktadır. Bu özellikle zorbalıkla mücadele için oldukça önemlidir. Bu çalışmanın temel sorunsalı öğretmenlerin zorbalığa ilişkin tutumları ile ilgilidir.

1.2. Amaç

Bu çalışma ilkokul öğretmenlerinin ve yöneticilerinin zorbalığa ilişkin tutumlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda İstanbul ili Beşiktaş ilçesindeki ilkokul öğretmenlerinin ve yöneticilerinin farkındalık düzeylerini belirlemektir. Okullarda yaşanan zorbalık olaylarının önlenmesi ve etkilerinin azaltılmasında öğretmenlerin ve yöneticilerin olumlu tutumlara sahip olup olmadığı, varsa olumsuz tutumların düzeltilmesi ve bu minvalde doğru, yapıcı stratejiler geliştirmek için gerekli verilerin

toplanması bu çalışmanın daha detaylandırılmış ana amacıdır. Bu temel amaç ile ilintili olarak bu çalışmanın alt amaçları şunlardır:

- 1) Katılımcıların zorbalığa ilişkin tutumları branşlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 2) Katılımcıların zorbalığa ilişkin tutumları eğitim seviyelerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 3) Katılımcıların zorbalığa ilişkin tutumları cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 4) Katılımcıların zorbalığa ilişkin tutumları yaş değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
- 5) Katılımcıların zorbalığa ilişkin tutumları tecrübe değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
- 6) Katılımcıların zorbalığa ilişkin tutumları görev değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
- 7) Katılımcıların duygu, düşünce ve davranış tutumlarının betimsel istatistikî verilerle incelenmesi.

1.3. Önem

Bu çalışma bir kaç açıdan alanyazınına önemli katkılar sunmaktadır. Bunlardan ilki okul zorbalığına ilişkin yapılan çalışmaların bir çoğu öğrencilere yada ailelere odaklanmaktayken, bu çalışmanın odak noktası öğretmenler ve okul yöneticileridir. Zorbalığı en erken fark edebilecek ve müdahale edebilecek yetişkin grubu öğretmenlerdir ve yöneticilerdir. Bu anlamda zorbalığın engellenmesi ve etkilerinin azaltılmasında önemli bir role sahip olan öğretmenlere ve yöneticilere odaklandığından bu çalışma oldukça önem kazanmaktadır. Alanyazında yöneticilerle yapılmış bir çalışma henüz yoktur.

Yine alanyazında yapılan çalışmalar da ilkökul seviyesinde yapılan çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Bu çalışmanın veri toplama alanı ilkökullardır. Zorbalığa olabildiğince erken dönemde müdahale edilmesi öğrencilerin ilerleyen dönemlerde bu davranışlardan kaçınmasına olumlu etkide bulunabileceğinden ilkökullarda bu tür çalışmaların yapılması önemlidir. Bu çalışma ilkökullarda yapıldığından alana

önemli katkı yapabilecek potansiyele sahiptir. Bu noktada bu çalışma hem öğretmenleri ve yöneticileri odağına alması ve hem de ilkokul seviyesinde olması sebebi ile özgün bir çalışmadır. Bu bağlamda bu çalışma önem kazanmaktadır.

Yine bu çalışmadan elde edilecek veriler öğretmenlerin ve yöneticilerin yanlış tutumlarının düzeltilmesine olumlu katkı sağlayacaktır. Bu veriler okullarda zorbalıkla mücadele için gerekli strateji ve politikaların geliştirilmesine dayanak oluşturabileceğinden bu çalışma önem kazanmaktadır.

1.4. Sayıtlar

Araştırmaya katılan öğretmenler kullanılan ölçme araçlarına içtenlikle cevap vermişlerdir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma İstanbul ili Beşiktaş ilçesindeki ilkokul öğretmenleri ve yöneticileri ile sınırlıdır.

2. LİTERATÜR TARAMA

2.1. Okul Zorbalığı

Bütün çocuklar olmasa da büyük çoğunluğu hayatlarının bir evresinde, ya mağdur olarak, ya zorba olarak yada arkadaşlarının zorbalığa uğramasına şahit olma vesilesi ile zorbalığı tecrübe etmektedirler. Bu bölümde okul zorbalığına ilişkin alan taraması yapıp, zorbalığın tanımı, türleri, sebepleri ve sonuçları üzerinde durulacaktır.

2.1.1. Tanımı

İngilizce karşılığı "bullying" olan kavramın Türkçe' de karşılığının farklı kullanımları olsa da genellikle zorbalık olarak kabul edilmiştir. Kavram olarak oldukça geniş kullanımlara sahip olan kavram üzerinde alanyazında üstünde anlaşılmış, herkes tarafından kabul edilmiş bir tanımı yoktur. Bunun ile birlikte bir takım tanımlar vermek mümkündür.

Olweus (1992) zorbalığı uzun vadeli ve tekrar eden negatif davranışlara maruz kalma olarak tanımlar. Bu oldukça geniş ve genel tanımda negatif davranışlardan kastedilen kişilere fiziksel yada psikolojik zarar vermeyi hedefleyen davranışlardır. Benzer bir noktadan hareket eden Christie-Mizell (2003), zorbalığı psikolojik, fiziksel yada sözel yollarla mağdura bilerek zarar vermek olarak tanımlar. Besag (1989) bu süreçte mağdur ile zorba arasında ki güç ilişkisini dahil eder. Buna göre, zorba bağlama ve duruma göre tanımlanan güç olarak mağdurdan daha güçlüdür. Pişkin (2002) tanımı biraz daha genişletir. Buna göre, okul zorbalığı bir ya da birden çok öğrencinin kendilerinden daha güçsüz ve savunmasız olan öğrencileri bilerek ve devamlı bir biçimde fiziksel olarak, sözel olarak, söylenti çıkarıp yayarak, para ya da diğer eşyalarını alarak, arkadaş grubundan dışlayarak yada tehdit ederek ortaya çıkan bir saldırganlık halidir.

Bu tanımların yanında çocuklar arasında ki her saldırganlık hali zorbalık olarak değerlendirilmemektedir. Örneğin oyun oynarken yapılan kavgalar zorbalık kapsamına girmemektedir. Bir davranışın zorbalık olarak tanımlanması bir takım

kriterler mevcuttur. Buna göre öncelikle, yukarıdaki tanımlardan da çıkarılabileceği üzere zarar verme isteği vardır. İkincil olarak zorba bu isteğini eylem yolu ile ifade eder (Rigby, 1997). Üçüncül olarak mağdurun zarar görmesi söz konusudur. Dördüncü olarak, yukarıda da ifade edildiği gibi mağdur ile zorba arasında asimetrik bir güç ilişkisi söz konusudur. Beşinci olarak, zorbalık belirli aralıklarla tekrar eder. Son olarak zorbanın zorbalık yapması için herhangi bir nedene ihtiyacı yoktur ve sadece eğlenme amaçlı yapmaktadır (Rogers, 1992).

Özet olarak zorbalık mağdura fiziksel, psikolojik ve sözel olarak dolaylı yada direk olarak zarar vermeyi hedefleyen davranışlar bütünüdür. Bununla birlikte her davranış zorbalık olarak adlandırılmazken, zorbalığın kendine has ayırt edici özellikleri vardır. Bunlar şunlardır:

- Zorbalık, bilinçli ve istençli olarak yapılan ve mağdura fiziksel, zihinsel, sosyal ya da psikolojik olarak zarar verme amacı güden söz ve eylemlerdir.
- Zorbalığın belli bir süre tekrarlanma özelliği vardır.
- Zorbaca davranışlara uğrayan mağdurun kendini koruyamayacak ve savunamayacak durumda olması söz konusudur.
- Zorbalar eylemlerini bireysel veya grupla yapabildikleri gibi, mağdurlar da bu eylemlerden bireysel ya da grup olarak zarar görebilmektedirler.
- Zorbalar, bu tür eylemlerinden dolayı genellikle kendilerine bazı menfaatler sağlamaktadırlar.
- Zorbalar, mağdur ya da mağdurların acı çekmesinden genellikle haz duymaktadırlar (Pişkin, 2002, 538).

2.1.2. Türleri

Alanyazında zorbalığın iki temel biçimine rastlanmaktadır. Bunlar zorbalığın biçimi ve yoludur. Biçimsel olanları fiziksel, sözel ve psikolojik sınıflandırmak mümkünken, yol olarak direk ve dolaylı olarak ayrılmaktadır (Elliot, 1992; Rigby, 1997).

Biçimsel olanlardan fiziksel zorbalık kendisini vurma, tekme atma, dövme, itme, çimdikleme yada taş v.b. fiziksel maddeler atma olarak göstermektedir (Elliot 1992; Rigby, 1997; Olweus, 1993). Burada asıl amaç mağdura fiziksel olarak zarar verme, yaralamadır. Sözel zorbalık psikolojik zorbalık olarak da tanımlanabileceği gibi

genel olarak alay etme, isim takma ve dedikodu gibi davranışları kapsamaktadır. Psikolojik zorbalık ise dışlama ve tehdit etme gibi davranışlar ile ilgilidir.

Diğer sınıfta ise, yukarıda da belirtildiği gibi direk ve dolaylı türde zorbalıklar yer almaktadır. Buna göre direk zorbalıklar mağdur yönelik açık saldırıları ve basit bir gözlemlerle farkedilen davranışları kapsarken, dolaylı olan ise sosyal izolasyon ve dışlama gibi vukuatları içermektedir (Olweus, 1988). Bu genel sınıflandırmaların yanında daha kapsamlı ve detaylı bir sınıflandırmadan da söz etmek mümkündür.

- Sözel zorbalık – sürekli alay etme, ad takma, yüze vurma, tehditler, iğneleme, söylentiler yayma,
- Fiziksel zorbalık – itme, çimdikleme, yumruklama, tekme atma, silah kullanma,
- Duygusal zorbalık – dışlama, dalga geçme, küçük düşürme,
- Gasp (extortion) Zorbalık – birini cebindeki parası, şekerleri, cipsi ya da değerli eşyalarını vermesi için zorlama,
- Saklama zorbalığı – ceket, kitap, ayakkabı ya da değerli eşyaları ortadan yok etme (dolap ya da çantadan),
- Irkçı zorbalık – ırkçı alaylar (adetler, kıyafet, müzik ve aksanla alay etme), grafiti, mimikler,
- Davranış zorbalığı – yumruklama ve yüzünü ekşitme, fiziksel rahatsızlığını göstermek için iki parmağını ağzına sokma, birine kötü bakma,
- Bozucu zorbalık – sınıf çalışmalarını, ödevleri karalama ya da oyunları bozma,
- Cinsel zorbalık – istenmeyen fiziksel eylemler ya da argo sözler ve davranışlar,
- Sanal Zorbalık – Cep telefonu ile mesaj atma, e-posta gönderme, yapılan eylemleri kayıt alıp internette yayma (Kanık, 2010, 20-21).

2.1.3. Sonuçları

Zorbalığa maruz kalan mağdurların davranışın olduğu çevrede korku ve endişe duyacağı açıktır. Ancak bütün mağdurların aynı şekilde etkilendiklerini varsaymak hatalı olacaktır. Rigby (1997) bu olguya dikkat çeker ve daha savunmasız olan mağdurların daha fazla etkilendiğini, buna karşın bazı çocukların daha dayanıklı olduğuna dikkat çeker. Yine Rigby'nin (1997) belirttiği üzere ailelerin bu süreçte

çocuklarına destek olmaları zorbalığın etkilerini azaltmaktadır. Bununla birlikte Pişkin (2002, 542)"zorbalığa uğrayan öğrencilerin, kaygı, kızgınlık ve çaresizlik duyguları yaşadıkları; zorbalığın okula gitmek istememe, bazı kronik hastalıkların ortaya çıkma ve hatta intihara kalkışma sebebi olabileceğini" ileri sürmektedir. Yaman ve diğerlerinin (2010) aktardığına göre zorbalık sınıf ortamını da olumsuz etkilemektedir. Yine Olweus (1993) belirttiği üzere bu etkiler sadece okul yaşantısı ile sınırlı kalmayıp uzun vadeli problemler de yaratmamaktadır.

Zorbalıktan sadece mağdurların etkilendiğini varsaymak kuşkusuz eksik bir yaklaşım olacaktır. Mağdurları gibi zorbalılar ve davranışa şahit olan çocuklar da olumsuz şekilde etkilenmektedir. Christie-Mizell (2002) çalışmasında zorbalıların akranlarını ve öğretmenlerinin gözünde olumsuz bir üne sahip olduğunu göstermektedir. Zorbalık olaylarına şahitlik etmek durumunda kalan çocuklarda duygusal hasar ve kaygı artmaktadır (Pearce, 1992).

Zorbalığın sonuçları dair yapılan çalışmalardan hareketle, bu sonuçları şu şekilde özetlemek mümkündür.

- Mağdurun yetişkin psiko-sosyal yaşam kalitesi ciddi bir biçimde düşer
- Zorbalığa katılan çocuklarda katılmayanlara göre davranış sorunları, hiper aktiflik ve ilişki sorunları daha fazladır.
- Zorbalık mağduru çocuklarda depresyon ve intihara teşebbüs oranı oldukça fazladır.
- Zorbalığa katılan çocukların psikiyatrik rahatsızlıklara tutulma oranı çok fazladır.
- Mağdur ve zorba alkol kullanma, sigara içme, hırsızlık yapma gibi davranışlara daha meyillidir (Kanık, 2010, 35).

2.1.4. Sebepleri

Zorbalığa ilişkin nedenler incelendiğinde bunları çeşitli kuramlar altında toplamak mümkün iken, dört temel faktörden bahsetmek yeterli olacaktır. Buna göre bu dört faktör şunlardır:

1. Erken çocukluk döneminde çocuğun ilk bakıcısının, çocuğa yönelik duygusal tutumu (duyarsız, içten olmayan, ilgisiz vb.) çok önemlidir. İlgi ve sıcaklıktan

yoksun olumsuz tutumlar, çocuğun ileride saldırgan olması ve diğer bireylere karşı nefret duyguları içerisinde olması yönündeki riskleri arttırmaktadır.

2. Çocuğun ilk bakıcısının aşırı toleranslı ve hoşgörülü tutumu ikinci önemli faktördür. Çocuğun ilk bakıcısı, çocuğun akranlarına, kardeşlerine ya da yetişkinlere yönelik saldırgan tepkilerine açık sınırlandırmalar koymazsa, çocuğun saldırganlık düzeyinin gitgide artma olasılığı yüksektir. Bir diğer deyişle, çocuklukta sevgi ve bakımın çok az ve yetersiz oluşu buna karşılık çocuğa tanınan çok fazla özgürlük, çocukta saldırgan tepki örüntüsünün gelişimine güçlü katkılar sağlar.
3. Ebeveynlerin güce dayalı disiplin tekniklerini (fiziksel cezalandırma, şiddet uygulama, duygusal patlamalar vb.) kullanması üçüncü önemli faktördür. Bu bulgu “şiddet, şiddete yol açar” görüşünü desteklemektedir. Bu nedenle, açık ve net kurallar koymak, ancak fiziksel ceza ve benzeri disiplin yöntemlerini kullanmamak çok önemlidir.
4. Dördüncü önemli faktör, çocuğun mizacıdır. Çocuğun aktif ve çabuk öfkelenen bir mizaca sahip olması, sakin ve sıradan bir yapıya sahip olan çocuğa göre ileride daha saldırgan olma olasılığını arttırmaktadır. Bu faktörün etkisi, ilk iki faktörden daha azdır (Gökler, 2009, 526-527).

Öte yandan zorbalığa sebeplerinin kaynaklarını üç grupta toplamak mümkündür: çocuktan kaynaklanan bireysel nedenler, aileden kaynaklanan faktörler, ve okul ve çevresel nedenler.

2.1.4.1. Çocuktan kaynaklanan nedenler

Çocuk ile ilgili nedenlerin başında çocuğun mizacı gelmektedir (Rigby, 1997). Buna göre, içine kapanık, pasif ve kendine güvensiz çocuklar mağdur olmaktadır. Tersine şekilde daha aktif ve agresif olan çocuklar zorba eğilimi göstermektedir. Olweus (1993) ayrıca mizacın yanında genetik kalıtım da zorbalığın nedenleri arasında göstermektedir. Bunlara ek olarak, çocukların ihtiyaçları da zorbalıkta bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre zorbalar, kendini kabul ettirme ve baskın olmak zorunda hissetmektedirler. Zorba ve mağdurun özellikleri ilerleyen kesimlerde daha detaylı inceleneceğinden burada daha fazla detaya inilmeyecektir.

2.1.4.2. Aileden kaynaklanan faktörler

Zorbalık ile ilgili literatürde zorbalığın sebeplerin arasında ailesel etkenler oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Ailenin çocuğa yönelik tutumu, çocuk yetiştirme pratikleri, evdeki öğrenme deneyimleri ve ailesel problemler bu etmenler arasında sayılabilir (Turgut, 2005, 15).

Çizelge 2.1'de zorbalık ve aile ilişkisi vermiştir. Sol taraf mağdur çocuğun ailesel ortamının ve sağ taraf ise zorbanın ailesel ortamının özelliklerini ifade etmektedir. Çizelge'den çıkarılabilecek temel sonuç, mağdurun ailesinin çocuğunu aşırı bir şekilde doyurmaktayken, zorbanın ailesi çocuğunu doyurucu olmayan bir tarzda yetiştirmektedir. Bir başka deyişle ölçeğin bir ucunda çok fazla özgürlük varken, diğer ucunda çok az sevgi bulunmaktadır (Olweus, 1993). Bunun ile birlikte, zorbanın ailesinde de çeşitli aile içi sorunlardan ve hatta şiddetten bahsetmek mümkündür(Baldry, 2003).

Çizelge 2.1 : Zorbalık ve Ailesel Faktörler

Mağdur	Zorba
<ul style="list-style-type: none">• Aşırı korunmuş ve aileye bağımlı• Aile içi yakın ilişkiler• Aile beklentilerini karşılayamacağını hissetme, kendini cesaretsiz hissetme ve kendini savunamama	<ul style="list-style-type: none">• Evde düşük seviyede denetim ve izleme• Düşük empati ve Olweus'un sessiz şiddet olarak tanımladığı ebeveynler ve çocuk arasındaki olumsuz duygular; en önemli faktörlerden sayılan çok az sevgi ve ilgi• Tutarsız kontrol ve disiplin, mesela aşırı gevşeklik yada aşırı cezalandırma• Saldırganlığa göz yumma, sert ve güçlü sosyal imajını teşvik etme• Evlilikle ilgili çatışma, kaotik ev ortamı• Aile faktörü zorbalığa katkıda bulunan en önemli nedenlerdendir.

Kaynak: Kanık, 2010, 32

2.1.4.3. Okul ve çevresel faktörler

Okullardaki ortamın bağlam ve denetim düzeyi zorbalığı ciddi bir şekilde etkilemektedir. Okullardaki denetim düzeyi düştükçe zorbalık oranı artmaktadır. Okul personelinin zorbalığa karşı tutumu zorbalığın oluşmasında ve engellenmesinde

önemli bir yere sahiptir (Frost, 1992, Olweus, 1993). Pearce (1992) moralsiz çalışanlar, öğretmen hareketliliğinin fazlalığı, davranış standartlarının yetersizliği, disiplin tekniklerin tutarsızlığı, yetersiz okul örgütlenmesi, ve yetersiz yönetim gibi etkenlerin olduğu okullarda zorbalığın artma eğiliminde olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca teneffüslerde öğretmenlerin çocukları izlememesinin zorbalık riskini artırdığını ifade etmek mümkündür (Olweus, 1993).

Okul dışındaki çevresel etkilerden medyayı, özellikle görsel medyayı saymak mümkündür. Rigby (1997) ve Olweus (1993) televizyonlarda ki şiddet yoğunluklu yayınların çocukların olumsuz etkilediğini ifade etmektedirler. Ülkemizde bu minvalde "Kurtlar Vadisi" isimli dizi ile ilgili yapılan tartışmalar ve bu dizinin çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri hafızamızda halen taze bir yere sahiptir. Sonraki bölümde yukarıda tartışmasını başlattığım mağdur ve mağdurların özelliklerini daha detaylı inceleyeceğim.

2.1.4.4. Yaygınlık

Okul zorbalığı ile ilgili yapılan araştırmalardan çıkan genel sonuç çocukların en az %10' unun zorbalığa hayatlarının bir bölümünde mağdur yada zorba olarak maruz kaldıklarını ifade etmektedir (Besag, 1995).

Olweus'un (1980) oldukça eski olan çalışmasında Norveç'te bu oranın %10 olduğunu ortaya koymaktadır. Elliot (1992) çocukların %38' inin zorbalığa maruz kaldığını ifade etmektedir. Eslea ve Smith (1994) bu oranın İngiltere'de %23 olduğunu göstermektedir. Ülkemizde de yapılan çalışmalarda ortalamaya yakın oranlar ortaya çıkmıştır. Dölek (2002) bu oranın %9 civarında olduğunu göstermektedir. Yurtal ve Cenkseven (2005) bu oranın %16 civarında olduğunu ifade etmektedir.

Bu oranlara dair belirtilmesi gereken nokta bu oranların çocukların ifadelerine dayandığı gerçeğidir. Her ne kadar bu yüzdeler gerçek oranların bir kısmını yansıtmıyorsa da, zorbalık deneyimini zorba, mağdur veya şahit olarak yaşayan ve bundan olumsuz olarak etkilenen öğrenci oranının oldukça yüksek olduğu söylenebilir (Dölek, 2002).

2.2. Mağdur ve Zorbaların Özellikleri

Okul zorbalığına ilişkin alanyazında zorba ve mağdurların kişisel özelliklerine dair tutarlı bilgiler karşımıza çıkmaktadır. Mağdurların daha çok pasif ve güçsüz olarak

gözüktüğü bu alanyazında, zorbalar daha popüler, girişken ve güçlü olarak karşımıza çıkmaktadır. Mağdurların genellikle kendine güven ve özsaygı sorunları yaşadığı, ve zorbalığa maruz kaldıklarında içe kapanmaya meyilli tiplerdir (Olweus, 1994).

Zorba ve mağdurların yanında üçüncü bir gruptan da söz etmek mümkündür: izleyici grup.

2.2.1. Mağdurların özellikleri

Zorbaların davranışlarına maruz kalan ve bu davranışlardan zarar gören gruba mağdurlar yada kurbanlar ismi verilmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere bu grubun en belirgin özelliği, çocukların kendine güven ve kaygı sorunları yaşamalarıdır. Mağdurlar diğer gruplara oranla daha küçük, daha hassas, mutsuz ve içe kapanık tiplerdir (Byrne, 1994). Okulda genellikle yalnızdırlar ve depresyon yaşarlar (Dake, Price ve Telljohann, 2003). Alanyazında üzerinde sıkça durulan en belirgin özellikler şu şekilde özetlenebilir.

- Utangaç, tedirgin, kaygılı ve iletişim becerileri zayıftır.
- Depresyona meyillidirler.
- Okulda yalnızdırlar.
- Özsaygıları ve kendine güvenleri düşüktür
- İntihar eğilimi gösterirler.
- Devam sorunu yaşarlar.
- Yeme alışkanlıkları bozuktur.
- Daha az popülerdir.
- Sosyal durumlarla baş etmede sorun yaşarlar.
- Aşırı yakın aileye sahiptirler.
- Ebeveynleri okula faaliyetlerine ilgi gösterirler.
- Okula bağlılıkları zayıftır.
- Sosyal uyumda sorun yaşarlar.
- Tehditlere duyarlı olarak tanımlanırlar(Gökler, 2007; Besag, 1989, Dake, Price ve Telljohann, 2003; Rigby; 1998).

Kuşkusuz mağdurların bu özelliklerin hepsini taşıdığını iddia etmek yanlış olacaktır. Ancak bu özelliklerin bir çoğuna sahip olduğunu da belirtmek yerinde bir saptama olacaktır.

2.2.2. Zorbaların özellikleri

Zorbaları mağdurların olmadığı birçok şey olarak nitelemek mümkündür. Bu bağlamda zorbalara popüler, güçlü, girişken, kendine güvenli kişilerdir. Zorba davranışını başlatan ve bunu devam ettiren zorbalara genellikle güç ve kontrol sorunu yaşamaktadırlar. Zorbaların sosyal kurallara ve protokollere daha duyarlıdır ve sorunlarını çözmede genellikle şiddete eğilimlidirler (Byrne, 1993; Olweus, 1994).

Benzer şekilde zorbaların belirgin özelliklerini aşağıda ki gibi özetlemek mümkündür:

- Depresyona ve intihara meyillidirler.
- Psikiyatrik problemler yaşarlar.
- Yeme bozuklukları yaşarlar.
- Madde kullanımı görülür.
- Kavgacı davranışları vardır.
- Suça karışır (hırsızlık, silah taşıma, vandalizm)
- Akademik olarak olumsuz davranışlar (kopya çekme, okuldan kaçma) sergilerler.
- Düşük akademik başarıları vardır.
- Uygun olmayan ya da yanlış davranışlar sergilerler (bunlar, birden fazla suç davranışının ya da akademik anlamda olumsuz davranışların bir birleşimi olabilir)
- Zorba arkadaşları vardır.
- İri yarı (iri cüsseli) arkadaşları vardır.
- Arkadaşlık kurmayı “kolay” olarak algırlar.
- Flört etmeye diğer çocuklardan daha erken başlar ve işi diğerlerinden daha ileri götürürler.
- Partnerlerine karşı fiziksel ve sosyal olarak saldırgan davranışları vardır.
- Otoriter ebeveynlere sahiptirler.
- Ebeveynleri cezalandırıcı disiplin yaklaşımlarını kullanırlar.
- Daha az sorumluluk sahibi ve daha az destekleyici ebeveynlere sahiptirler.
- Zayıf ebeveyn-çocuk ilişkileri vardır.
- Yetişkin rol modellerinden yoksundurlar.
- Acımasız ve kötü ev ortamlarından gelirler.

- İstismar sorunları yaşarlar.
- Okul uyumları zayıftır (ev ödevlerini yapma, okul kurallarına uyma vb. konularda).
- Okulla bağları zayıftır (okulda iyi ve mutlu olma, okulu ciddiye alma gibi istekleri). (Gökler, 2007, 48-49).

Zorbaların bu özelliklerin hepsine sahip olduğunu varsaymak hatalı bir yaklaşım olacaktır. Ancak bu özelliklerin birden fazlasını gösterdiğini belirtmek yerinde olacaktır. Yine dikkat çeken bir başka nokta ise zorbaların ve mağdurların ortak özellikler gösterdiğidir. Her iki grubun da okul ile ilişkileri, uyumları ve akademik başarıları çok parlak değildir. Keza her iki grupta da depresyon, yeme bozukluğu ve intihara eğilim gibi kısa ve uzun vadeli çocuklara ciddi zararlar verebilecek özellikler sergilemektedir. Buradan hareketle aslında, her iki grubunda bir şekilde zorbalığın mağduru olduklarını belirtmekte fayda vardır. Bu da zorbalığın ne kadar ciddi bir problem olduğunu ortaya koymaktadır.

2.2.3. İzleyicilerin özellikleri

İzleyici grubu araştırmalarda en az yer alan gruptur. Genel olarak seyirci grup zorbalığa şahit olan ancak bir dahili olmayan çocukları kapsamaktadır. Bu grup zorbalığa dair bir şey yapmaktan kaçınır ve zorbanın hedefi olmaktan kaçınır. Ancak bu onların zorbalıktan etkilenmedikleri anlamına gelmemektedir. Kızgınlık, intikam alma ve çaresizlik duyguları yaşarlar. Geceleri kâbus görüp bir gün kendileri de mağdur olmaktan, kendi başlarına da gelebileceğinden dolayı korkarlar. Pek çoğu olayları durduramadıkları için suçluluk hissederler; ancak diğer taraftan mağdura nasıl yardım edeceklerini de bilemezler (Gökler, 2007, 58).

2.3. İlkokulda Zorbalık

Okullarda zorbalığın yukarıda da işaret edildiği gibi ciddi bir sorun olduğu açıktır. Genellikle öğrencilerin bulunduğu sınıf ve okul tipi arttıkça zaman zorbalığın da arttığı gözlemlenmektedir (Henry, 2003). Düşük sınıflarda ki çocukların yaşça daha büyük çocuklar tarafından zorbalığa uğratıldıkları da bir başka gerçektir. Yine düşük sınıflarda erkek çocukları kız çocuklarına nazaran daha fazla zorbalığa maruz kalmaktadırlar (Henry, 2003). Bunun yanında zorbalık ve okul türü arasında belirli bir ilişki vardır. Bir başka ifade ile ilkokuldaki zorbalık ortaokul ve lisedeki

zorbalıktan farklılık göstermektedir. Bu bölümde ilkokul da zorbalık üzerinde durulacaktır.

Yaşları 6-12 olan çocuklar genellikle çocuklarının ortalarında olarak görülürler. Bu süreç içerisinde çocuklarda ciddi miktarda fiziksel değişim gözlenir. Yine bu süreçte çocuklar motor yeteneklerini, iletişim becerilerini, dil becerilerini, bilişsel becerilerini geliştirirler ve bu becerileri geliştirirken aynı zamanda ahlaki bir hissiyat ta geliştirmektedirler (Llyod, 1985).

Çocukluğun bu evresinde çocuklar akranları ile anlaşmayı, iletişim kurmayı ve bunları yaparken bir kimlik ve değer sistemi edinirler. Bu etkileşimler arttıkça çocuklar ebeveyn denetiminden uzaklaşmak ister ve hatta bu süreçte akranlarından daha fazla etkilenirler (Llyod, 1985). İlkokulda çocukların okuma ve matematik yetenekleri ciddi oranda gelişirken, merak ve işbirliği hisleri de çocuklarda görülmektedir. Yine bu süreci sağlıklı olması durumunda çocuklarda özgüven ve özsaygı da artmaktadır (Henry, 2003).

Bu evrede çocuklar sosyal davranışları kolaylıkla fark ederler anti-sosyal davranışlardan kaçınırlar. Bu evrede akranlarından farklı olmamak çocuklar için çok önem arz etmektedir (Ingersoll, 1989). Bu evrede fiziksel zorbalık oranı düşük olmakla birlikte, isim takma çok sık rastlanan sözel zorbalık türüdür (Henry, 2003). Her ne kadar zararsız gibi görünse de Simith ve Sharp'ın (1994) gösterdiği gibi isim takma ilkokullarda rastlanan en zarar verici zorbalık türüdür. Bunun yanında alay etme, fiziksel görünüşlerle ve giysilerle dalga geçme ilkokullarda rastlanan diğer zorbalık türlerindedir. İsim takma ve alay etme zorbalıklarına devamlı olarak maruz kalan mağdurlar zamanla olumsuz davranışlar geliştirmektedirler. Süreçle birlikte bu çocuklar çaresizlik ve kendi kendine acıma gibi hisler geliştirmektedirler (Henry, 2003).

2.4. Okul Zorbalığını Önleme ve Baş etme Stratejileri

Okul zorbalığını önleme ve onunla baş etmek için bir takım mekanizmalar ve stratejiler mevcuttur. Ancak değişik çalışmaların ortaya koyduğu üzere okul personelinin zorbalık meselesini küçümsemektedirler ve verdikleri tepkiler yetersiz kalmaktadır (Brewster ve Railsback, 2001; Pişkin, 2002).

Bu olguya rağmen zorbalıkla baş etmek için ve onu önlemek için farklı odakları olan müdahale stratejileri vardır. Bunlardan bazıları mağdurlar ve zorbalar üzerine odaklanırken, çok daha kapsamlı ve zorbalığı tüm bileşenleri ile ele alan stratejiler de mevcuttur. Juvonen, Graham ve Schuster (2003) müdahale tekniklerinin zorba ve mağdurların dinamiklerini ayrı ayrı ele almayı aile ve okul dinamiklerini de içermesi gerektiğini savunurlar. Crothers ve Levinson (2004) ise sürecin titizlikle ele alınması ve okul idarecilerini, danışman öğretmenleri, öğretmenleri de içermesi gerektiğini ifade eder. Zorbalığın önlenmesine dair önemli ilkelerden biri de pozitif ve katılımcı bir ortam yaratmaktan geçmektedir. Ayrıca "kabul görmeyen davranışların uygun yöntemlerle sınırlandırıldığı bir okul, hatta ev ve aile ortamı yaratmaktır. Konulan kurallar ve sınırlamalar, düşmanca olmayan bir tarzda olmalı, fiziksel yaptırımlar ya da cezalar uygulanmamalı ve mümkün olduğunca tutarlı olunmalıdır"(Gökler, 2007, 77). Öğrencilerin bu yapı içerisinde sürekli olarak denetlenmeleri sürecinin başarısını etkileyen bir başka faktördür. Yukarıda da belirtildiği üzere zorbalığa müdahale stratejileri çok çeşitli olmakla birlikte bunlar arasında Olweus tarafından geliştirilen "Olweus Zorbalığı Önleme Programı" en kapsamlı olanıdır. Bu program ilk ve ortaöğretim düzeyindeki öğrencileri hedeflemekte ve programın yürütülmesi büyük oranda öğretmen ve yöneticilere düşmektedir. Bu program okul personelini sıcak, ılımlı ve katılımcı bir okul ortamı yaratmaya yönlendirmekte, onaylanmayan davranışları sınırlandırmada tutarlı olma, kuralların çiğnenmesine karşı düşmanca olmayan bedeller uygulama gibi özellikleri ile yetişkinleri, hem otorite figürü, hem de birer rol modeli olarak davranmaya sevk etmektedir (Gökler, 2007, 78).

Tüm müdahale mekanizmalarında öne çıkan ve özellikle vurgulanması gereken olgu okulların oynayacağı rollerdir. Baseg (Kanık, 2010) okulların bu süreçte çok önemli bir rol oynadığını ve sürece mutlaka müdahale etmesi gerektiğini ifade eder. Bunun nedenini şu şekilde özetler:

- Zor durumda olan çocuklar her zaman kendilerini etkili bir şekilde koruyamayabilirler,
- Daha farklı bir biçimde nasıl davranacaklarının farkında olmayabilirler,
- Aileler çocuklarına nasıl yardım edeceklerini ya da yardım etmeleri gerektiğini bilmeyebilirler,
- Şu an okullarda birçok farklı destek kaynağı vardır,

- Öğretmenler her gün ve uzun süre çocuklarla etkileşim içerisindeyler,
- Okuldaki ilişkiler çocukların hoşlanacağı şekilde olmayabilir,
- Okul çalışanları onlara yardım etme konusunda uzman ve deneyim sahibidirler (Besag, 1989, 154).

Okulların bu kadar önem kazandığı bir meselede hala konuya duyarsız kalan okullar olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır. Kimi okullar da mesele tamamen görmezden gelinirken, kimilerinde de sadece bireysel çabalar mevcuttur. Bu da zorbalığın önlenmesinde yetersiz kalmaktadır. Zorbalığa yaklaşımları açısından okulları dört gruba ayırmak mümkündür. Çizelge 2.2' de bu okul türleri ve zorbalığa yaklaşımları özetlenmiştir.

Çizelge 2.2: Zorbalığa Yaklaşımları Açısından Okul Türleri

Okul Türü/Okulun Gelişim Aşaması	Okulun Zorbalığa Yönelik Tutumu
Reddetme 'Burada herhangi bir sorun yok'	<ul style="list-style-type: none">• Bir yerlerde bir zamanlar yazılmış bir politika vardır.• Bu okulda zorbalık bir sorun olarak değil, büyüme sürecinin doğal bir evresi olarak görülmektedir.• Bu konu ile ilgili bir şeyler yapılabilir ya da yapılmalıdır.• Bu konu bizim ilgilenmemiz gereken bir konu olsa bile bunu kendi içimizde tutmamız önemlidir.• Zorbalık karşıtı yaklaşımlara açık olmamız demek okulda bir sorun olduğu anlamına gelir ve bu okulun şöhreti açısından kötü olabilir.
Simgesel 'Bir politikamız var'	<ul style="list-style-type: none">• Bir mesleki gelişim döneminde görevlendirilen biri tarafından yazılmış bir politika vardır.• Bu politikanın yazılı olduğu belgeler ara sıra velilere ve müfettişlere gösterilir.• Zorbalık gizlice tartışılır.• Bir 'uzman' konuya nasıl yaklaşılacağını belirtir ve bunların yazılı politika ile ilgisi yoktur.
Kımlıdama 'Politika ve uygulamaya yönelik çok iyi düşüncelerimiz var'	<ul style="list-style-type: none">• Konu ciddiye alınır ve öğrenciler, veliler ve çalışanlar için öneri ve desteklerin bulunduğu politika sürekli gözden geçilir.• Çalışanlar yararlı buldukları etkili uygulama ve materyalleri paylaşırlar.• Önleyici uygulamalar gerçekleştirilir.• Zorbalıkla baş etme yolları yetişkinler ve öğrenciler tarafından bilinir.
Devinimsel 'Herkesin bildiği ve sahiplendiği açık politikalarımız ve uygulamamız var'	<ul style="list-style-type: none">• Okulun, herkesin bildiği, yaratılmasına yardımcı olduğu ve benimsediği açık politika ve uygulamaları vardır.• Velileri de içeren okul topluluğunun deneyimleri hakkında bilgi toplayarak kendisini gözlemler. Herkes okulda zorbalık olduğunu bilir ve okul içinde çalışanlar ve öğrenciler sürekli olarak onunla baş etmeye çalışırlar.• Tüm okul topluluğunun katılımının önemine ve etkili uygulamaları veliler ve diğer önemli kurumlarla paylaşmanın değerine inanılır.• Zorbalığı önleme programları, öğrencilerin okulda olumlu bir rol oynamaları ve hayatları ile ilgili akılcı seçimler yapmalarına katılmaları ve bu konuda yetkilendirilmelerini temel alan programların bir parçasıdır.• Öğrenciler, yalnızca kendilerini korumaları için değil, aynı zamanda olumlu akran ilişkileri geliştirmeleri için de, stratejiler geliştirmeleri konusunda desteklenirler.• Zorbalığı önleme, okula devam eden tüm öğrencilerin birbirlerine değer verdikleri ve saygı duydukları bir dünya görüşüne sahip olmaları ile aynı anlama gelmektedir.

Kaynak: Kanık, 2010, 38-39

Okul türleri açısından en ideal olanı kuşkusuz devinimsel olan türdür. Zorbalığa karşı pro-aktif ve kapsayıcı bir yaklaşımı olan bu okullarda sorunu kontrol altında tutmak

ve sorunla baş etmek mümkündür. Ülkemizde ise ulusal bir mücadele stratejisi olduğunu öne sürmek güçtür. Ülkemizde mesele daha çok bir rehberlik ve psikolojik danışmanlık işi olarak ele alınmakta ve kapsayıcı stratejilere rastlamak çok mümkün olmamaktır. Buda sorunla mücadelede yetersiz bir yaklaşımdır. İhtiyaç duyulan kapsayıcı, farklı teknikleri içeren bir yaklaşımdır.

Zorbalığa karşı yapılan çalışmalar her üç temel amacı da aynı anda içermektedir. Önerilerin belli başlı ortak noktaları şunlardır: (1) Okulun zorbalık problemini kabul etmesi. İdareciler, öğretmenler, veliler ve öğrenciler arasında zorba/ mağdur problemine yönelik farkındalık sağlanması (2) Okulda zorbalığın kabul edilmediği ve mutlaka engelleneceği anlayışının yerleştirilmesi (3) Okulda kuralların açık, öğrenci gözetiminin sağlam olması (4) Zorbalığın rapor edilmesi ve takip edilmesi (5) Zorba ve mağdura yardımcı olunması (5) Tüm okul yaklaşımı. Besag'a (1995) göre "tüm okul" yaklaşımı, tüm öğrenci ve öğretmenlere destek olan, tek bir çocuk veya öğretmenin bile zorbalık problemini tek başına çözmek zorunda bırakılmadığı bir yaklaşımdır (Dölek, 2002).

2.5. Zorbalığa İlişkin Algı ve Tutumlar

Bu bölümde öğretmenlerin zorbalıkla ilgili algıları, tutumları ve rolleri üzerinde durulacaktır. Öğretmenlerin okul içerisinde farklı rollere sahip oldukları gerçektir. Bu roller içerisinde en önemli olanı kuşkusuz çocuklarla ilgilenmek, onlara itina göstermektir. Konu zorbalığa gelince öğretmenlerin gösterebileceği çok çeşitli davranışlar vardır. Özellikle zorbalığın engellenmesinde ve etkilerinin azaltılmasında çok önemli işlevler edinebilirler. Ancak öncelikle öğretmenlerin okuldaki zorbalıktan haberlerinin olması gerekmektedir.

Yapılan bir araştırmaya göre çalışmaya katılan öğrencilerin %80' i okuldaki yetişkinlerin okuldaki zorbalıktan haberlerinin olmadıklarına inanmaktadır (Swearer ve Carry, 2003). Bu olgu başka araştırmalarda da ortaya çıkmıştır. 2000 araştırmacının katıldığı gözleme dayalı bir çalışmanın sonuçlarına göre, öğretmenler ortamda olmalarına rağmen gerçekleşen 227 zorbalık vakasının %71' ine dahil olamamış ve müdahale edememişlerdir (Gropper ve Froschl, 2000). Bu düşük düzeyde kalan müdahale oranını öğretmenlerin zorbalığı ayırt edememelerine bağlamak mümkündür.

Bir başka çalışma öğretmenlerin algıları ile ilgili bir başka çalışma bir çok öğretmenin okullarındaki zorbalıktan ve sonuçlarından bihaber olduklarını ortaya koymaktadır (Nicolaidis, Yuichi, ve Smith, 2002). Dahası öğretmenlerin okullarındaki zorbalığa uğrayan öğrencilerin sayısını küçümseme eğilimi göstermektedir. Öğretmenlerin zorbalığı tespit etmedeki yetersizlikleri kuşkusuz sorunun yaygınlığını artırmaktadır.

Yoon (2004) 98 öğretmen ile yaptığı çalışmada öğretmenlerin zorbalığa ilişkin tutum ve davranışlarını inceler. Araştırmanın sonuçlarına göre öğretmenlerin soruna duyarsız olmaları ve sorunu tanıyamamaları zorbalığın artmasına ve sonuçların daha kötü olmasına yol açmaktadır. Yine bir başka çalışma öğretmenlere eğer zorbalığa şahit olursanız ne yaparsınız sorusunu yöneltmiştir (Bradshaw ve diğerleri, 2007). Görmezden gelirim yada hiçbir şey yapmam diyen öğretmen sayısı %1.3'te kalmıştır. Bu da öğretmenlerin sürece müdahale etmeye eğimli olduklarını ancak sorunu tanıyamadıklarından müdahale edemediklerini ortaya sermektedir. Öğretmenlerin tutumları ve müdahaleleri zorbalık dinamiğinde çok önemli bir yere sahiptir. Öğretmenlerin dahil olması ve müdahale etmesi zorbalık vakalarını azaltmakta ve sonuçlarının etkilerini azaltmaktadır.

Öğretmenlerin zorbalığın engellenmesinde oynadıkları rolü de düşünerek, onların sorumluluk içinde olmaları ve sürece mutlaka müdahale etmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda öğretmenlerin sınıflarının özelliklerini de dikkate alarak aşağıdaki önerileri kullanmaları işe yaramakta ve pozitif sonuçlar elde etmelerini sağlamaktadır (Lock ve Migliore, 2003, 172-176, Greenbaum ve diğerleri, 1989, 50-51).

- Sınıfta zorbalık üzerine bir tartışma yürütün. Öğrencilerin zorbalığın ne olduğunu ve neden zararlı olduğunu anlamalarını sağlayın.
- Sınıf kurallarınızın içine öğrencilerle birlikte belirlediğiniz zorbalık karşıtı ilkelerinizi ekleyin.
- Öğrencilerinize gün boyunca işlenen derslerde ve diğer tüm etkinliklerle bağlantılı olarak rutin bir şekilde sosyal becerileri kazandırmaya çalışın.
- Ders dışı etkinlikleri ve teneffüslerde öğrencilerini gözlemleyin ve her zaman görünür olmaya özen gösterin.
- Öğrencilerinize zorbalık mağduru olmaktan nasıl kaçınabileceklerini ve eğer mağdur olurlarsa ne yapacaklarını öğretin.

- Zorbalık ile ilgili ne düşündüğünü söyleyen ya da bu konuda yetişkin yardımı bekleyen öğrencilerinizi destekleyin.
- Tüm öğrencileri sınıf etkinliklerine dâhil etmek için ekstra çaba harcayın.
- Her fırsatta öğrencilerinizi sorumluluk alma ve olumlu davranışlar gösterme konusunda özendirin.
- Öğrencilerin sınıfları ile ilgili tüm konularda önerilerini ve düşüncelerini yazıp koyabilecekleri gizli, sizden başka kimse tarafından açılmayan bir “mesaj kutusu” kullanın.
- Öğrencilerinize karşı her zaman saygılı olarak onlara örnek olun.
- Gerginlik yaratabilecek, saldırganlığa neden olabilecek durumların anında ve üstü kapalı bir biçimde ele alınıp sorunun ortadan kaldırıldığından emin olun.
- Zorbalık meydana geldiğinde zorbalığın türüne ve derecesine uygun bir şekilde derhal müdahale edin.
- Eğer belirli bir mağdur varsa, mutlaka zorbanın mağdurdan özür dilemesini sağlayın.
- Derslerinizi ve etkinliklerinizi meydana gelebilecek düzensizlikleri asgariye indirecek şekilde planlayın.
- Akademik ve akademik olmayan çabaları ödüllendirin. Sınıfınızda öğrencilerin başarı duygusunu tatmaları için bir çok seçenek yaratın.
- Öğrencilerin zorbalık olaylarını size bildirmelerinin mutlaka gerekli olduğunu onlara benimsetin ve onları buna teşvik edin.
- Okul yöneticilerini ve diğer okul çalışanlarını okul çapında zorbalık karşıtı politikalar belirleme konusunda teşvik edin.
- Öğrenci velilerini tüm etkinliklere dahil edin ve öğrencileri izlemede onların yardımlarına başvurun.
- Tüm okul çalışanları için okul zorbalığını konu alan bir hizmet içi eğitim planlanmasını sağlayın.
- Zorbalık karşıtı çalışmalarınıza aileleri de dahil edin (Kanık, 2010, 54-55).

2.6. İlgili Araştırmalar

2.6.1. Yurt içinde yapılan araştırmalar

Ülkemizde konuya olan ilgi ve yapılan çalışmaların sayısı özellikle 2000 yılından sonra ciddi bir artış göstermektedir. Ancak bu artış konunun yeterince ele alındığını ve araştırma alanının belli bir doyumluk seviyesine ulaştığını ifade etmemektedir. Ülkemizdeki yapılan çalışmalar daha fazla konuyu tasvirine, anlaşılmasına yöneliktir. Konunun önlenmesi ile ilgili yapılan çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bir başka eksiklik ise konunun daha çok ortaokul ve lise düzeyindeki yansımaları ve etkileri incelenmektedir. İlkokullar ile ilgili yapılan çalışmalar son derece kısıtlı kalmaktadır. İlkokulda öğretmenlerin tutumlarına yönelik bir çalışma ise henüz yoktur. Yine de burada bahsedilmesi gereken konunun geneli ile ilgili önemli çalışmalar mevcuttur.

Nevin Dölek'in 2002 yılında yaptığı çalışma kuşkusuz ülkemizde yapılmış en önemli çalışmaların başında gelmektedir. Dölek bu çalışmasında sadece sorunun tarifi yada sonuçları ile ilgilenmez aynı zamanda sorunun engellenmesi için bir program geliştirir. Çalışmanın temel amacı zorba ve mağdurların statülerini belirlemek ve zorbalığın engellenmesi için bir program geliştirmektir. Çalışma toplam sayısı 659 olan 9 özel ve 9 devlet ilkokul ve ortaokul öğrencileri ile İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Çalışmasında Olweus'un "Zorba/Mağdur Anketinin" kullanan Dölek, çalışma ile "Zorbalık Eğilimi Ölçeği" ve "Zorbalıkla Başa Çıkma Ölçeği" olmak üzere iki adet ölçek geliştirir. Çalışmanın sonuçlarına göre öğrencilerin yarısı zorbalığa bir dönem boyunca en az bir kaç kez maruz kalırken, öğrencilerin üçte biri ise zorbalık yaptıklarını ifade etmişlerdir. Zorbalık vakalarının genellikle teneffüslerde ve sınıfta gerçekleştiği ortaya çıkmış ve zorbalık ta özel ve devlet okulları arasında bir fark bulunmamıştır. Öğrencilerin yaşları büyüdükçe zorbalığa uğrama oranları da azalmaktadır.

2004 yılında Kapçı' nın yaptığı çalışmada toplam 206 öğrenci katılmıştır. Çalışmada ilkokul öğrencilerin maruz kaldığı zorbalık türleri ve bunların görülme sıklıkları ele alınmıştır. Sonuçlar öğrencilerin % 40'ının fiziksel, sözel, duygusal ve cinsel zorbalığa maruz kaldıklarını ortaya çıkarmıştır.

Kepençi ve Çınkır (2006), Türkiye'de lise öğrencileri arasındaki zorbalık oranlarını incelemiştir. Çalışmayı Ankara'da gerçekleştiren ilki toplam 692 öğrenciye anket

aracılığı ile ulaşmışlardır. Araştırma sonuçları öğrencilerin % 33.5'inin sözel, % 35.5'nin fiziksel, % 28.3'nün duygusal ve % 15'sinin cinsel olarak zorbaca davrandığı göstermiştir.

Yurtal ve Cenkseven (2005) ilköğretimdeki zorbalık türlerini, yaşanma frekanslarını ve öğrencilerin tepkilerini incelemiştirler. 433 öğrenci ile yapılan çalışmada sözel zorbalığın öğrencilerin arasında oldukça yaygın olduğu ortaya çıkmıştır.

Çinkır ve Kepenekçi (2003) ise konuyu yönetici ve öğretmenlerin gözünden incelemiştir. 36'sı yönetici, 92'si öğretmen olan bir grupla okul personelinin zorbalığa ilişkin görüşlerinin ortaya çıkarılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre okul personeli zorbalığın öğrenciler arasında yaygın olduğunu belirtmişlerdir. Gruptan dışlama (%63), sözel zorbalık (%46), fiziksel zorbalık (%44.4) ve cinsel zorbalık (43.7) en fazla görülen zorbalık türleri olmuştur. Gerçekten de ortaya çıkan oranlar oldukça yüksektir ve bu da konunun aciliyetini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır.

Genç (2007) yine okul personeli ile hem nitel hem de nicel araştırma tekniklerini kullanarak, okul müdürlerinin ve rehber öğretmenlerinin zorbalığa ilişkin algılarını belirlemeye çalışmıştır. Görüşme yapılan okul personeli zorbalığın okullarında bir problem olduklarını ifade etmişlerdir. Yine aynı grup zorbalığın daha çok okul dışında gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar okullarında zorbalıkla baş etmek için okullarında bir program olmadıklarını da belirtmişlerdir.

Pişkin (2005) tarafından ilköğretim okulu öğrencileri arasında yaşanan zorbalığın türlerini ve sıklığını ortaya koymak amacıyla yapılan çalışmada her üç öğrenciden biri düzenli olarak zorbalığa maruz kalmaktadır. Zorbalık yapanların çoğunlukla erkek olduğu çalışmanın ortaya çıkardığı bir başka olgudur. Yine çalışma sonuçlarına göre erkek öğrenciler daha çok fiziksel zorbalığa maruz kalırken, kızlar daha çok sözel zorbalığa maruz kalmaktadırlar.

Son olarak bu çalışmanın da sac ayağını oluşturan çalışmada Yeşilyaprak ve Balanuye (2012) öğretmenlerin okul zorbalığına ilişkin tutumlarını incelerler. Araştırmalarında bu çalışmada da kullanılan "Okul Zorbalığına İlişkin Öğretmen Tutumları" isimli ölçeğini geliştirmişlerdir. 211 kişilik bir örneklem grubuna uygulanan ölçek ile faktör analizi yapılmış ölçeğin güvenilirliği kanıtlanmıştır.

2.6.2. Yurt dışında yapılan araştırmalar

Yurt dışında konu ile ilgili çalışmalar uzun zamandan beri yapılmaktadır ve oldukça geniş bir alını yazını oluşmuştur. Pitts ve Smith (1995) oldukça kapsamlı bir araştırma yapmışlardır. Araştırmalarında hem öğrenciler hem de öğretmenler yer almıştır. Araştırma geliştirilen bir engelleme programının uygulanmasından ibarettir. Araştırma sonuçlarına göre program sonucunda zorbalıkta anlamlı bir azalma görülmüştür.

Smith ve Sharp (1994) Amerika'da yaptıkları ve 7000 öğrencinin katıldığı çalışmada zorbalık türlerini araştırmışlardır. Çalışmada erkekler arasında fiziksel zorbalığın yaygın olduğu belirtilirken, kızlar arasında daha çok dolaylı zorbalık görüldüğü ortaya çıkarılmıştır.

Bosworth, Espelage ve Simon (1999) ise 558 ortaokul ğrencisi ile zorbalığı etkileyen faktörleri araştırmışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre zorbalık ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak Seals ve Young (2003) araştırmalarında erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla zorbalık vakalarına dahil olduklarını belirlemişlerdir.

Fox ve Boulton (2005) ise öğretmenlerin mağdurlara ilişkin algılarını irdeler. Çalışmaya 330 ğrenci ve 11 ğretmen katılmıştır. Öğretmen değerlendirmelerinin ortaya çıkardıklarına göre mağdurların sosyal becerilerinin yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır. Unnever ve Cornell (2004) 2437 ortaokul ğrencisi yaptıkları çalışmada, mağdurların öğretmenlerin zorbalığa göz yumduklarını ve bu da onların yardım istemelerinin önünde bir engel oluşturduğunu ortaya çıkarmışlardır.

alışmalar genel olarak değerlendirildiğinde zorbalığın oldukça yaygın, cinsiyetler arasında farklılaşan (erkekler daha çok fiziksel zorbalığa maruz kalırken, kızlar ise daha çok sözel zorbalığa kalmakta), zorbaların büyük çoğunluğunun erkek olduğu ve öğretmenlerin genellikle konuya duyarsız olduğu ancak müdahale ettiklerinde zorbalık vakaları ve sonuçlarının etkilerinin azaldığı ortaya çıkmaktadır. Buda ğretmenlerin zorbalıkla ilgili tutumlarının önemini daha fazla artırmaktadır. "ğretmenler öğrencileri ile çokça zaman geçirmeleri bakımından davranışları ile onlara model olmaktadır. Öğretmenlerin diğer davranışları olduğu gibi, zorbalık karşıtı davranışları da zorbalık sürecinde zorba, mağdur, zorba/mağdur ya da tanık ne biçimde olursa olsun yer alan bütün öğrenciler tarafından dikkatle izlenecektir"

(Kanık, 2010, 66). Bu davranışların daha sistematik olması sürece olumlu katkı da bulunmaktadır. Bu açıdan öğretmenlerin farkındalık oranının araştırılması ve artırılmasının sağlanması zorbalığın önlenmesi ve sonuçlarının etkilerinin azaltılmasında yaşamsal öneme sahiptir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilerin analizi, değişkenler ve araştırma soruları hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin zorbalığa ilişkin tutumlarının belirlenmesi amacı ile yapılan bu çalışma, genel tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Tarama modelleri geçmişte yada halen var olan bir olayı, durumu yada vakayı olduğu haliyle betimlemeyi hedefleyen çalışma tipleridir. Araştırma konusu olduğu hali ile kendi koşulları altında araştırılıp tanımlanmaya çalışılır. Araştırmada ayrıca zorbalığa ilişkin tutumların cinsiyet, mesleki tecrübe, yaş, eğitim düzeyi ve branş gibi bağımsız değişkenlere göre değişip değişmediği analiz edilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Beşiktaş ilçesinde bulunan resmi ilkokullardaki öğretmen ve okul yöneticileridir. Bu araştırmanın evreni 2013-2014 yılında Beşiktaş ilçesindeki kamuya bağlı devlet ilkokullarında görev yapan 340 öğretmen ve 52 yöneticidir.

Araştırmanın örneklemini ise 26 ilkokuldan ulaşılabilen 105 öğretmen ve okul yöneticisinden oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada iki temel bölümden oluşan bir araç kullanılmıştır (EK A). Aracın ilk bölümü araştırmacı tarafından hazırlanmış olup, çalışmaya katılan katılımcıların kişisel bilgilerini (cinsiyet, eğitim durumu, yaşı, branş, görevi, mesleki tecrübe) toplamayı amaçlar.

Anketin ikinci bölümünde ise Yeşilyaprak ve Balanuye (2012) tarafından geliştirilen "Okul Zorbalığına İlişkin Öğretmen Tutumları Ölçeği" kullanılmıştır. Yeşilyaprak ve

Balanuye (2012) tarafından geliştirilen ölçek 25 maddelik, Likert tipi beşli dereceleme ölçeği şeklindedir. Ölçekteki maddeler tutumun bilişsel (katılımcıların düşünceleri), duyuşsal (katılımcıların hisleri) ve davranışsal (katılımcıların tepkileri) bileşenlerine dayalı olarak oluşturulmuştur. Ölçekten alınabilecek puanlar 25 ile 125 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar katılımcıların istedik tutumlara sahip olduklarını ifade etmektedir. " Ölçeğin tümüne ilişkin Cronbach-Alfa güvenilirlik katsayısı .78 olarak hesaplanmış ve ölçeğin konu ile ilgili araştırmalarda kullanılabilirlik kullanışlı bir yapı ve özelliğe sahip olduğu kanısına ulaşılmıştır" (Yeşilyaprak ve Balanuye, 2012, 38). Ölçek dört alt boyuttan oluşturulmuş söz konusu faktörler aşağıdadır:

Zorbalığa İlişkin Tutum: Zorbalığa ilişkin tutum ölçeği ile ölçülen bu değişken katılımcıların 25 ile 125 arasında aldığı puan ile belirlenmektedir. Yüksek puan katılımcının istedik tutuma sahip olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

Zorbalığa İlişkin Düşünceler: Katılımcıların zorbalığa ilişkin düşünsel tutumlarını ifade eder. Ölçek içerisinde katılımcıların düşüncelerini belirlemeyi amaçlayan, madde 1, 4, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 20, 21, 24, ve 25 olmak üzere toplam 14 madde bulunmaktadır.

Zorbalığa İlişkin Duygular/Hisler: Katılımcıların zorbalığa ilişkin duyuşsal tutumlarını ifade eder. Ölçek içerisinde katılımcıların duygularını belirlemeyi amaçlayan, madde 2, 5, 17, ve 23 olmak üzere toplam 4 madde bulunmaktadır.

Zorbalığa İlişkin Davranışlar: Katılımcıların zorbalığa ilişkin davranışsal tutumlarını ifade eder. Ölçek içerisinde katılımcıların davranışlarını belirlemeyi amaçlayan, madde 3, 7, 11, 16, 18, 19, ve 22 olmak üzere toplam 7 madde bulunmaktadır.

Katılımcıların okulda zorbalığa ilişkin ölçeğe verdikleri yanıtlardan elde ettikleri toplam puanlar katılımcıların toplam tutum puanını oluşturmuş ve analizlerde bu puan kullanılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamındaki okullara ziyaret edilerek okul idareleri ile görüşülmüş ve uygun görülen öğretmenler ile görüşülerek ölçekler uygulanmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenler gönüllü katılmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan katılımcılara araştırma ile ilgili bilgi verilmiş anketlerin bilimsel araştırma dışında hiç bir amaçla kullanılmayacağı, araştırmacı dışında başka kişi, kurum ya da makamlarca paylaşılmayacağı vurgulanmış ve araştırma kapsamında uygulanan anketin gönüllü olarak doldurulduğu, gönüllü olmayan öğretmenlerin doldurmamasında bir sakınca olmadığı belirtilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Verileri toplama işleminden sonra toplanan ölçekler üzerinde genel bir kontrol yapılarak uygun cevap verilmemiş araçlara değerlendirme dışında tutulmuştur. Veriler bilgisayar ortamına aktarılarak sayısal ifadelerle dönüştürülmüştür. Bu veriler Sosyal Bilimler için İstatistik Programı olan SPSS ile analiz edilmiştir. Gruplar arası n sayısı < 30 olduğu durumlarda dağılım normal kabul edilmeyip non parametrik ve n >30 olan analizlerde dağılım normal kabul edilerek parametrik analizler yapılmıştır. Anlamlılık düzeyi için $p < .05$ kabul edilmiştir. Verilerin analizi için aşağıdaki istatistiki yöntemlere başvurulmuştur.

- 1) Katılımcıların zorbalığa ilişkin tutumları branşlarına göre farklılaşmakta mıdır? Bu soruya yanıt aramak için Non-parametrik Mann Whitney-U analizi yapılmıştır.
- 2) Katılımcıların zorbalığa ilişkin tutumları eğitim seviyelerine göre farklılaşmakta mıdır? Bu soruya yanıt aramak için Non-parametrik Mann Whitney-U analizi yapılmıştır.
- 3) Katılımcıların zorbalığa ilişkin tutumları cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır? Bu soruya yanıt aramak için bağımsız gruplar t testi analizi yapılmıştır.
- 4) Katılımcıların zorbalığa ilişkin tutumları yaş değişkenine göre farklılaşmakta mıdır? Bu soruya yanıt aramak için Non-parametrik Kruskal-Wallis-H testi yapılmıştır.

- 5) Katılımcıların zorbalığa ilişkin tutumları tecrübe değişkenine göre farklılaşmakta mıdır? Bu soruya yanıt aramak için Non-parametrik Kruskal-Wallis-H testi yapılmıştır.
- 6) Katılımcıların zorbalığa ilişkin tutumları görev değişkenine göre farklılaşmakta mıdır? Bu soruya yanıt aramak için Non-parametrik Mann Whitney-U analizi yapılmıştır.
- 7) Katılımcıların duygu, düşünce ve davranış tutumlarının betimsel istatistiki verilerle incelenmesi.

4. BULGULAR

Bu bölümde çalışmada toplanan verilerin analizi ile elde edilen bulgular sunulmaktadır. Bulguların sunulması sırasında elde edilen istatistiki veriler yorumlanmamış ancak açıklamalara sonraki bölümde yer verilmiştir.

4.1. Demografik ve Betimleyici Bulgular

Çalışmaya toplam 105 kişi katılmış olmaklar birlikte, katılımcıların büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmuştur. Kadın katılımcı sayısı 75'iken erkek katılımcı sayısı 30 olmuştur.

Çizelge 4.1: Katılımcılara İlişkin Demografik Değerler

	N	%
Cinsiyet		
Erkek	30	28,6
Kadın	75	71,4
Eğitim		
Lisans	95	90,5
Lisans Üstü	10	9,5
Tecrübe		
1-5 Yıl	3	2,9
6-10 Yıl	6	5,7
11-16 Yıl	20	19,0
16 ve Üstü	76	72,4
Yaş		
21-30 Yaş	5	4,8
31-40 Yaş	29	27,6
41 ve Üstü	71	67,6
Görev		
Öğretmen	93	89,4
Yönetici	12	10,6
Branş		
Sınıf	93	89,4
Anasınıfı	12	10,6
Toplam	105	100

Çizelge 4.1’den de anlaşıldığına üzere kadın katılımcı sayısı 75’iken erkek katılımcı 30 olmuştur. Katılımcıların %90.5 lisans mezunu iken, yüksek lisans mezunlarının

oranı %9.5 olmuştur. Katılımcıların görevdeki tecrübelerine göre katılımcı sayısı, 1-5 yıl 3 kişi, 6-10 yıl 6 kişi, 11-16 yıl 20 kişi, 16 ve üstü 76 kişi katılmıştır. Katılımcılar yaş grubuna göre 21-30 yaş arası 5, 31-40 yaş 29, 41 ve üstü 71 kişi katılmıştır. Çalışmaya toplam 93 öğretmen katılmışken, yönetici sayısı ise 12 olmuştur. Branşlarına göre katılımcılarda sınıf öğretmenliği sayısı 93, anasınıfı öğretmeni sayısı 12'dir.

Çizelge 4.2: Okul Zorbalığı Öğretmen ve Yönetici Tutum Ölçeği Betimleyici Değerler

Okul Zorbalığı	N	Minimum	Maximum	X	N	Skewness	Kurtosis
Öğretmen ve Yönetici Tutum Ölçeği	105	71,00	117,00	94,87	9,32	,415	-,373

Çalışmada kullanılan ölçek likert tipi beşli dereceleme ölçeği şeklindedir. Bu durumda katılımcıların alabileceği en yüksek puan 125 olabilirken en düşük puan 25 olabilmektedir. Yüksek puan katılımcının istendik tutuma sahip olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Çizelge 4.2'den de izlenebileceği üzere katılımcı ortalaması 94.87 olarak gerçekleşmiştir. Yüksek puan katılımcının istendik tutuma sahip olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

Çizelge 4.3: Öğretmenlerin Okulda Zorbalık Tutum Ölçeği Puanlarının Branş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum sıra$	U	z	p
OZÖ Tutum Ölçeği	Sınıf	93	49,39	4543,50	265,500	-1,305	,192
	Anasınıfı	12	63,31	506,50			
	Toplam	105					

Çizelge 4.3'te görüldüğü üzere öğretmenlerin okulda zorbalık tutum ölçeği puanlarının branş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney-U testi sonuçlarına göre farklılık bulunmamıştır ($z=-1,303$; $p>,05$).

Çizelge 4.4: Öğretmenlerin Okulda Zorbalık Tutum Ölçeği Puanlarının Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	U	z	p
OZÖ Tutum Ölçeği	Lisans	95	51,82	4871,00			
	Lisans Üstü	10	53,89	485,00	406,000	-,199	,842
	Toplam	105					

Çizelge 4.4'te görüldüğü üzere öğretmenlerin okulda zorbalık tutum ölçeği puanlarının eğitim seviyesi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney-U testi sonuçlarına göre herhangi bir farklılaşma bulunmamıştır ($z=-,199$; $p>,05$).

Çizelge 4.5: Katılımcıların Zorbalığa İlişkin Tutumları Yaş Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Kruskal-Wallis-H Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
OZÖ Tutum Ölçeği	21-30 Yaş	5	79,50			
	31-40 Yaş	29	51,63			
	40 ve Üstü Yaş	71	50,19	4,514	2	,105
	Toplam	105				

Çizelge 4.5’de katılımcıların zorbalığa ilişkin tutumları yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan Kruskal-Wallis-H sonuçlarına göre farklılık bulunmamıştır ($x^2 = 4,514$; $p > ,05$).

Çizelge 4.6: Katılımcıların Zorbalığa İlişkin Tutumları Tecrübe Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Tespit Etmek İçin Yapılan Kruskal-Wallis-H Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
OZÖ Tutum Ölçeği	1-5 Yıl Arası	3	72,67			
	6-10 Yıl Arası	6	60,42			
	11-15 Yıl Arası	19	55,68	2,707	3	,439
	16 Yıl ve üstü	75	49,57			
	Toplam	105				

Çizelge 4.6’de katılımcıların zorbalığa ilişkin tutumları tecrübe değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan Kruskal-Wallis-H sonuçlarına göre farklılık bulunmamıştır ($x^2 = 2,707$; $p > ,05$).

Çizelge 4.7: Katılımcıların Okulda Zorbalık Tutum Ölçeği Puanlarının Görev Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	$\sum_{sıra}$	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
ÖOZ Tutum Ölçeği	Öğretmen	93	51,77	5177,00			
	Yönetici	12	59,67	179,00	127,000	-,452	,651
	Toplam	105					

Çizelge 4.7’de görüldüğü üzere katılımcıların okulda zorbalık tutum ölçeği puanlarının görev değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney-U testi sonuçlarına göre herhangi bir farklılaşma bulunmamıştır ($z=-,452$; $p>,05$).

Çizelge 4.8: Öğretmen ve Yöneticilerin Okul Zorbalığı Ölçeği Duygu Alt Boyutu İçin Yapılan Analiz Sonuçları-Duygusal Toplam Tutum

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Öğretmen ve Yöneticilerin Duygu Puanları	105	8,00	19,00	14,31	2,51

Zorbalığa ilişkin duygusal tutumlar için alınabilecek en yüksek puan 20’iken en düşük puan 4’tür. Çizelgede görüldüğü üzere öğretmen ve yöneticilerin okul zorbalığı öğretmen ölçeği duygu alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması ve standart sapmaları zorbalığa karşı istendik tutum düzeydedir. ($x=14,313$; $s=2,516$)

Çizelge 4.9 : Öğretmen ve Yöneticilerin Okul Zorbalığı Ölçeği Düşünce Alt Boyutu İçin Yapılan Analiz Sonuçları-Düşünce Toplam Tutumu

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Öğretmen ve Yöneticilerin Düşünce Puanları	105	39,00	66,00	51,40	6,244

Zorbalığa ilişkin düşünsel tutumlar için alınabilecek en yüksek puan 70’ken en düşük puan 14’tür. Çizelgede görüldüğü üzere öğretmen ve yöneticilerin, okul zorbalığı öğretmen ölçeği düşünce alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması ve standart sapmaları zorbalığa karşı istendik tutum düzeydedir. ($x=51,4078$; $s=6,24411$).

Çizelge 4.10: Öğretmen ve Yöneticilerin Okul Zorbalığı Ölçeği Davranış Alt Boyutu İçin Yapılan Analiz Sonuçları-Davranış Toplam Tutumu

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Öğretmen ve Yöneticilerin Davranış Puanları	105	21,00	35,00	29,14	3,184

Zorbalığa ilişkin davranışsal tutumlar için alınabilecek en yüksek puan 35'ken en düşük puan 7'dir. Çizelgede görüldüğü üzere öğretmen ve yöneticilerin okul zorbalığı öğretmen ölçeği davranış alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması ve standart sapmaları zorbalığa karşı istendik düzeydedir ($x=29,142$; $s=3,184$).

Çizelge 4.11: Katılımcıların Zorbalığa İlişkin Tutumları Cinsiyetlerine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan t Testi Analiz Sonuçları

Puan	Gruplar	N	X	SD	Sh _{\bar{x}}	t Test		
						t	Sd	p
OZÖ T.Ölçeği	Erkek	30	93,66	8,65	1,580	-,839	103	,403
	Kadın	75	95,36	9,59	1,107			

Çizelgede görüldüğü üzere öğretmenler ve yöneticilerin zorbalık ölçeği puanları ile cinsiyet değişkeni için grupların aritmetik ortalamaları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi analiz sonucuna göre fark bulunmamıştır ($t=-,839$; $p>,403$).

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Eğitim sistemi top yekûn toplumsal örgütlenmenin en önemli parçasıdır. Toplumu oluşturan bireyler en nihayetinde bu sistemden çıkmaktadır. Bu bağlamda sağlıklı ve topluma faydalı bireyler yetiştirmek okulların temel görevidir. Ancak bunun gerçekleşmesi için, çocukların uzun yıllar geçirdiği eğitim sisteminin bu gelişimi destekleyici huzurlu ve güvenli bir ortam sağlaması büyük önem kazanmaktadır. Aksi durumda, huzursuzluk ve güvensizlik ortamında sağlıklı bireylerin yetişmesini beklemek en hafif deyim ile saflıktır. Okulların huzur ve güven ortamını sağlayamaması durumunda, ortamda bulunan çocukların gelişimi olumsuz etkilenmekte ve bu etkiler uzun vadeli olabilmektedir. Sağlıksız ortamda yetişen bireylerin oluşturduğu toplum da sağlıksız olmaktadır. Bu nedenle okullarda huzur ve güvenin sağlanması oldukça önemlidir. Okullarda bu huzur ve güven ortamını bozan ve çok da önemsenmeyen konuların başında zorbalık meselesi gelmektedir.

Zorbalık vakaları, farkındalık oranının da artması ile birlikte, okullarda ciddi bir sorun haline gelmiştir. Bugün bu konuda oldukça fazla sayıda akademik araştırma yapılmaktadır. Bu çalışmalar ışığında, zorbalığın hatırı sayılır sayıda öğrenciyi etkileyen ciddi bir kişisel, eğitsel ve toplumsal bir sorun olduğunu iddia etmek mümkündür. Kanık'ında (2010, 1) belirttiği gibi bu sorun artık oldukça önemli hale gelmiş ve bu önemi toplumca kabul edilmiştir. "Yakın zamana kadar öğrencilerin bedensel, sözel, duygusal ve hatta cinsel yönden arkadaşları tarafından hırpalandığı kimsenin dikkatini çekmemiş, çocukların sadece anne-baba, öğretmen ve idareciler tarafından örselendiğine inanılmıştır. Ancak günümüzde zorbalığın acilen ilgilenilmesi gereken bir saldırganlık türü olduğu toplumlarda ve ilgili çevrelerde kabul görmektedir" (Kanık, 2010, 1).

Zorbalık sorununda birinci dereceden etkilenen ve etkileyen taraflar öğrenciler arasında olduğundan problem öncelikle öğrencileri ilgilendiren bir konudur. Zorbalık problemin de durumun tanımlanışı, problemin boyutlarını ve ciddiyetini de değiştirmektedir. Bu çalışmada problem bir öğrencinin yada öğrenci grubunun bir

başka öğrenciyi yada öğrenci grubunu sözel, fiziksel yada başka yollarla sürekli bir biçimde rahatsız etmesi durumu olarak tanımlanmaktadır. "Okul zorbalığı, bir ya da birden çok öğrencinin kendilerinden daha güçsüz öğrencileri kasıtlı ve sürekli olarak rahatsız etmesiyle sonuçlanan ve mağdurun kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırganlık türüdür. Okul zorbalığı tekme atma, tokat vurma, itme, çekme gibi fiziksel; sataşma, alay etme, dalga geçme, kızdırma, hoşla gitmeyen isim takma, küçük düşürücü sözler söyleme gibi sözel; dedikodu ve söylenti çıkarıp yayma, arkadaş grubundan dışlayarak yalnızlığa terk etme gibi dolaylı ya da para veya diğer eşyalarını zorla alma, almakla tehdit etme, eşyalarına zarar verme gibi davranışsal olarak ortaya çıkabilir" (Pişkin, 2002, 536).

Zorbalık meselesinde okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin özel bir yeri vardır. Onlar olaylara doğrudan müdahil olabildiklerinden, sorunu çok büyümeden çözüme şansına sahiptirler. Ancak yapılan araştırmalar, öğretmen ve yöneticilerin müdahil olma oranının oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Bu durumda ortaya çıkan ve cevaplanması gereken bir başka soru vardır. Öğretmen ve yöneticilerin farkındalık boyutu ne durumdadır? İşte bu çalışma esas olarak bu soruyu cevap vermektedir. Bu çalışma ilkökul öğretmenlerinin ve yöneticilerinin zorbalığa ilişkin tutumlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu temel amaç ile ilintili olarak araştırmanın bulgularına ilişkin sonuçlar aşağıda sıralanmıştır.

1. Bu çalışmada ortaya çıkan bulgulara göre, katılımcıların zorbalığa ilişkin tutum ortalaması 94,87 olarak gerçekleşmiştir. İngiltere’de ebeveynlerin zorbalığa ilişkin tutumlarının incelendiği bir araştırmada tutum puanlarının oldukça yüksek olduğu saptanmıştır. Çalışmada tutumu ölçmek amacı ile kullanılan ölçekten alınabilecek en yüksek puan 100’dür. Sonuçlar katılımcıların hemen hepsinin 90’ın üzerinde tutum puanına sahip olduğunu göstermiştir (Smith ve Eslea, 1995). Tekin’in (2006) çalışmasında da öğretmen tutumlarının istendik olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada da katılımcıların 94,87 ortalama ile genel olarak istendik tutuma sahip oldukları anlaşılmıştır.
2. Öğretmenlerin okulda zorbalık tutum ölçeği puanlarının branş değişkenine göre farklılaşma görülmemiştir. Öğretmenlerin zorbalığa ilişkin tutumlarını inceleyen araştırmaların bazılarında branş değişkeni ele alınmamıştır (Craig ve diğerleri, 2000; Yoon, 2004; Yoon ve Kerber, 2003). Ortaöğretim

kurumlarında uygulanan fiziksel cezanın yaygınlığını inceleyen bir araştırmanın sonuçlarına göre atölye ve laboratuvar öğretmenlerinin ceza uygulamalarında % 17.4 oranı ile öne çıktıkları belirlenmiştir (Mahiroğlu ve Bulu, 2003). Zorbalık davranışı da bir tür saldırganlık türü olduğundan, öğretmenlerin fiziksel ceza uygulaması konusundaki davranışları ile zorbalığa ilişkin tutumlar arasında bir ilişki olduğunu söylenebilir. Ancak bu çalışmada meslek dersi öğretmenleri tutumları bakımından diğer branş öğretmenlerinden farklılık göstermemişlerdir. Bu çalışmada görülüyor ki anasınıfı ve sınıf öğretmenliği branşında ki öğretmenler arasında zorbalığa karşı istendik bir tutuma sahip oldukları ve tutum puanlarının branş değişkenine göre farklılık göstermediği anlaşılmıştır.

3. Öğretmenlerin zorbalığa ilişkin tutumları eğitim seviyesi değişkenine göre gruplar arası ortalamalarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Eğitim seviyesi yüksek lisans ve lisans düzeyindeki öğretmenlerin zorbalığa ilişkin tutum puanlarının ortalamaları arasında fark olmadığı anlaşılmıştır.
4. Katılımcıların zorbalığa ilişkin tutumları yaş değişkenine göre farklılaşma görülmemektedir.
5. Katılımcıların zorbalığa ilişkin tutumları tecrübe değişkenine göre farklılık bulunamamıştır. Bauman ve Del Rio (2005)'nun yaptđı araştırmada öğretmen adaylarının zorbalığa ilişkin eğitim gereksinimi duydukları saptanmıştır. Bauman ve Hurley (2005)'nin yaptđı bir başka çalışmada da meslekte ilk yılı olan öğretmenlerin zorbalık konusunda eğitim gereksinimi duydukları saptanmıştır. Bu çalışmada öğretmenlerin zorbalığa ilişkin tutumlarında mesleğe yeni başlayan öğretmenler ile uzun yıllar bu görevi yapan öğretmenler arasında anlamlı bir fark olmadığı anlaşılmıştır. Bu bulgular arasındaki çelişkinin, kültüre özgü farklılıklardan kaynaklanabileceği ve öğretmenlerin öğretmen olmadan önceki aldığı eğitimden kaynaklandđı düşünülebilir.
6. Katılımcıların zorbalığa ilişkin tutumları görev değişkenine göre farklılık bulunamamıştır. Craig, Pepler ve Atlas (2000) yaptıkları araştırmada öğretmenlerinin zorbalık vakalarına %15 ile %18'ine müdahil olduğunu göstermektedir. Zorbalık vakaları öğrenciler arası bir problemdir. Ancak okul zorbalığının önlenmesi açısından Besag'a (1995) göre "tüm okul" yaklaşımı,

tüm öğrenci, yönetici ve öğretmenlere destek olan ,tek bir çocuk veya öğretmenin bile zorbalık problemini tek başına çözmek zorunda bırakılmadığı bir okul yaklaşımı benimsenmelidir. Bu çalışmada yöneticilerin ve öğretmenlerin istedik bir tutuma sahip olduğu ve görev değişkenleri arasında fark bulunamaması, zorbalığın önlenmesinde etkili olacaktır.

7. Katılımcıların zorbalığa ilişkin tutumları cinsiyet değişkenine göre farklılık bulunamamıştır. Öğretmenlerin zorbalığa ilişkin tutumlarını inceleyen Craig ve diğerleri (2000) cinsiyete özgü farklılık saptamamıştır. Bu çalışmada da öğretmenlerin zorbalığa ilişkin tutumlarında cinsiyet değişkeni arasında fark bulunmadığı ve bulguların örtüştüğü anlaşılmıştır.
8. Katılımcıların duygu,davranış ve düşünce tutumlarında daha istedik durumda olduğunu göstermektedir.Zorbalığa ilişkin duygusal tutumlar için alınabilecek en yüksek puan 20'iken en düşük puan 4'tür. Öğretmen ve yöneticilerin okul zorbalığı öğretmen ölçeği duygu alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 14,31'dir. Bu çalışmada öğretmen ve yöneticilerin zorbalığa karşı istedik bir duygusal tutuma sahip olduğu anlaşılmaktadır. Zorbalığa ilişkin düşünsel tutumlar için alınabilecek en yüksek puan 70'iken en düşük puan 14'tür. Yapılan çalışmada da anlaşılacağı üzere öğretmen ve yöneticilerin, okul zorbalığı öğretmen ölçeği düşünce alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 51,40 olup zorbalığa karşı istedik düşünce tutumu düzeyindedirler. Zorbalığa ilişkin davranışsal tutumlar için alınabilecek en yüksek puan 35'ken en düşük puan 7'dir . Öğretmen ve yöneticilerin okul zorbalığı öğretmen ölçeği davranış alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 29,14'tür.Öğretmenler ve yöneticiler zorbalığa karşı davranış toplam tutumları istedik düzeydedirler.

Bu bulgular ışığında aşağıdaki öneriler yapmak mümkündür. Birincisi çalışmanın yapıldığı bölge ile ilgilidir. Her ne kadar Beşiktaş bölgesinde yapılan bu çalışma öğretmen ve yöneticilerin zorbalığa karşı tutumlarının yüksek ve istedik seviyede olduğunu ortaya koysa da, aynı sonucu diğer bölgeler için ifade etmek mümkün değildir. Bunun için benzer çalışmaların diğer bölgeler için de tekrarlanması faydalı olacaktır. Bu çalışmalar ışığında öğretmen ve yöneticilerin zorbalığa ilişkin tutumlarının genel bir resmini elde etmek mümkün olacaktır. Yine bu çalışmalar ile birlikte daha etkin bir zorbalıkla mücadele planı hazırlamak mümkün olacaktır. Bir

başka öneri ise bu çalışmanın ortaya çıkardığı duyarlılık halinin ne derecede eyleme geçtiği ile ilgilidir. Bu çalışma ile birlikte öğretmen ve yöneticilerin genel olarak zorbalığa karşı duyarlı oldukları görülmüş ancak bu duyarlılıkla ne yaptıkları araştırılmamıştır. İleride yapılacak çalışmalar öğretmen ve yöneticilerin bu zorbalığa karşı ne yaptıklarını ve nasıl mücadele ettiklerini sorgulayabilirler. Başka bir öneride, okullarımızda yaşanan zorbalık olaylarında büyük artışlar olmaktadır. Öğretmenler ve veliler zorbalık kavramının nasıl tanımlanmaktadır. Bu konu ile ilgili nitel bir araştırma yapılabilir. Anket soruları sadece öğretmenleri kapsamakta yapılacak araştırmalarda başka anketlerde kullanılarak zorbalığın nedenleri ve zorbalığın diğer boyutları araştırılabilir. Öğretmenlerin, ebeveynlerin, yöneticilerin ve okul personelinin aktif katılımını sağlayacak çalışmaların yapılmasıyla zorbalık problemi hakkında farkındalığın artırılması sağlanabilir. Bu çalışmalar nelerin doğru yapıldığını ve nelerin eksik ve yanlış yapıldığını ortaya koyacağından zorbalık ile ilgili daha genel ve doğru bir resim elde etmemize katkı sağlayacaktır. Bu sayede zorbalığa yapılacak çalışmalar daha etkin olabilecektir.

KAYNAKLAR

- Andershed, H., Kerr, M., and Stattin, H.** (2001). Bullying in school and violence on the streets: Are the same people involved? *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 2, 31-49.
- Baldry, A. C.** (2003). Bullying in Schools and Exposure to Domestic Violence. *Child Abuse and Neglect*, 27, 713-732.
- Bauman, S. and Del Rio, A.** (2005). Knowledge and beliefs about bullying in schools: comparing pre-service teachers in the United States and the United Kingdom, *School Psychology International*, 26(4), 428-442.
- Bauman, S. and Hurley, C.** (2005). Teachers' attitude and beliefs about bullying: two exploratory studies, *Journal of School Violence*, 4(3), 49-61.
- Besag, V. E.** (1989). *Bullies and Victims in Schools: a Guide to Understanding and Management*. USA: Open University Press.
- Besag, V. E.** (1995). *Bullies and Victims in Schools*. Philadelphia: Open University Press
- Bosworth, K., Espelage, D.L. and Simon, T.R.** (1999). Factors associated with bullying behavior in middle school students. *The Journal of Early Adolescence*, 19 (3), 341-362.
- Bradshaw, C.P., Sawyer, A., and O'Brennan, L. M.** (2007). Bullying and peer victimization at school: Perceptual Farks between students and school staff. *School Psychology Review*, 36, 361-382.
- Brewster, C. and Railsback, J.** (2001). *Schoolwide Prevention of Bullying*. Northwest Regional Educational Laboratory.
- Byrne, B.J.** (1993). *Coping with bullying in schools*. Dublin: The Columbia Press
- Byrne, B. J.** (1994). Bullies and victims in a school settings with reference to some Dublin schools. *The Irish Journal of Psychology*, 15 (4), 574-586.
- Christie-Mizell, A. C.** (2003). Bullying: The Consequences of Interparental Discord and Child's Self-Concept. *Family Process*, 42 (2), 237-251.
- Craig, W. M., Pepler, D., and Atlas, R.** (2000). Observations of bullying in the playground and in the classroom. *School Psychology International*, 21, 22-36.
- Crothers, L.C. and Levinson, E.M.** (Fall-2004). Assessment of bullying: A review of methods and Instruments. *Journal of Counseling & Development*, 82, 496-503.
- Çınkır, S., ve Karaman-Kepençi, Y.** (2003). Öğrenciler arası zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34, 236-253.
- Dake, J.A., Price, J.H. and Telljohann, J.K.** (2003). The nature and extent of bullying at school. *Journal of Scholl Health*, 73(5), 173-181.

- Dölek, N.** (2002), *Öğrencilerde Zorbaca Davranışların Araştırılması ve Önleyici Bir Program Modeli*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, EğitimBilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Elliott, M.** (1992). *Bullies, Victims, Signs, Solutions*. In M. Elliott (Ed.). *Bullying: a Practical Guide to Coping for Schools*. United Kingdom: Longman.
- Eslea, M. and Smith, P. K.** (1994). *Anti-Bullying Work In Primary Schoools.Poster Presented The Annual Conference Of The Developmental Section Of The British Psychological Society*, www.Eric.Ed.Gov. Tarih: 12.11.2013.
- Eslea, M. and Smith, P.** (2000). Pupil and parent attitudes towards bullying in primaryschools. *European Journal of Psychology of Education*, 2, 207-219.
- Fox, Claire L., Boulton, Michael J.**(2005). The Social Skills Problems Of Victims OfBullying: Self, Peer And Teacher Perceptions. *British Journal of EducationalPsychology*. c.75. s. 2: 313–328.
- Genç, G.**(2007). *Genel Liselerde Akran Zorbalığı ve Yönetimi*. (YayınlanmamışDoktora Tezi). Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Greenbaum, S., Turner, B., Stephens, R. D.**(1989).*Set Straight onBullies*. National School Safety Center: Malibu.
- Gropper, N., and Froschl, M.** (2000). The role of gender in young children’s teasingand bullyingbehavior. *Equity and Excellence*, 33(1). 48-56.
- Gökler, R.** (2007). *İlköğretim öğrencilerinde akran zorbalığının bazı değişkenler açısından incelenmesi*.(Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi
- Gökler, R.**(2009). Okullarda Akran Zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*.C. 6. S. 2: 511-537.
- Hawker, D. S. J., and Boulton, M. J.** (2000). Twenty years research on peer victimization and psychosocial maladjustment: A meta-analytic review of cross-sectional studies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 4, 441-455.
- Hazler, R. J., Miller, D. L., Carney, J. V., and Green, S.** (2001). Adult recognition of school bullying situations. *Educational Research*, 43, 133-146.
- Henry, L. A.** (2003). *Teachers' perception of bullying among elementary school students*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Alabama: The University of Alabama.
- Ingersoll, G. M.** (1989). *Adolescents*(2nd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Juvonen, J., Graham, S. and Schuster, M. A.** (2003). Bullying amongyoung adolescents: The strong, the weak and the troubled. *Pediatrics*, 112(6), 1231-1237.
- Lock, R. H., Migliore, E. T.**(2003). Eliminate Bullying in Your Classroom.*Intervention in School and Clinic*. C. 38. s. 3: 172-176.
- Kanık, B.** (2010). *Öğretmenlerin Okul Zorbalığına İlişkin Algıları*.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

- Kapçı, G. E.** (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37 (1), 1–13.
- Kepenççi, Y. K., ve Çinkır, Ş.** (2006). Bullying among Turkish high school students. *Child Abuse & Neglect*, 30, 193–204.
- Kochenderfer, B. J., and Ladd, G. W.** (1996) Peer victimization: Cause or consequence of school maladjustment. *Child Development*, 67(4), 1305-1317.
- Lloyd, M. A.** (1985). *The foundations of adolescent development*. New York: Harper & Row.
- Mahiroğlu, A. ve Buluç, B.** (2003). Ortaöğretim Kurumlarında Fiziksel Ceza Uygulamaları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 81-93.
- Nicolaides S., Yuichi, T., and Smith, P. K.** (2002). Knowledge and attitudes about school bullying in trainee teachers. *British Journal of Educational Psychology*, 72, 105-118.
- O'Connell, P., Pepler, D. J., and Craig, W. M.** (1999). Peer involvement in bullying: Insights and challenges for intervention. *Journal of Adolescence*, 22, 437-452.
- Olweus, D.** (1980). Familial And Temperamental Determinants Of Aggressive Behavior In Adolescent Boys: A Casual Analysis. *Developmental Psychology*. 16:644-660.
- Olweus, D.** (1988). Bullying in the Schools: How Educators Can Help. *The Educational Digest*. 53 (7). 30-34.
- Olweus, D.** (1992). *Bullying among children: Intervention and prevention*. In R. DeV. Peters, R. MacMahon, & V.L. Quincsey (Eds.), *Aggression and violence throughout the life span (s.100-125)*. Newbury Park, CA: Sage.
- Olweus, D.** (1993) *Bullying At School: What We Know and what We Can Do*. Cambridge: Blackwell Publishing.
- Olweus, D.** (1994). Bullying at school - Long-term outcomes for the victims and an effective school-based intervention program. In L. Rowell Huesmann (Ed.), *Aggressive Behaviour: Current Perspectives* (pp. 97–130). New York: Plenum Press.
- Pearce, J.** (1992). *What Can be Done about the Bully?* In M. Elliott (Ed.). *Bullying: a Practical Guide to Coping for Schools*. United Kingdom: Longman.
- Pepler, D. J., Craig, W. M., and O'Connell, P.** (1999). Understanding bullying from a dynamic systems perspective. In A. Slater & D. Muir (Eds.), *The Blackwell reader in developmental psychology* (pp.440-451). Malden, MA: Blackwell.
- Pişkin, M.** (2002). Okul Zorbalığı: Tanımı, Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler ve Alınabilecek Önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*:531-562.
- Pişkin, M.** (2005). Akran zorbalığı olgusunun ilköğretim öğrencileri arasındaki yaygınlığının incelenmesi. *I. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa*

yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu, Bildiri Özetleri s. 20-21.

- Pitts, J. and Smith, P.** (1995). *Preventing school bullying*. Crime Detection and Prevention Series Paper 63. Londra: Home Office
- Reid, P., Mosen, J., and Rivers, I.** (2004). Psychology's contribution to understanding and managing bullying within schools. *Educational Psychology in Practice*, 20, 241-258.
- Rigby, K.** (1997). *Bullying in Schools: and What to do about It*. Australia: Shmmon Press Pty Ltd.
- Rigby, K.** (1998). Suicidal ideation and bullying among Australian secondary school students. *Australian Education and Developmental Psychologist*, 15, 45-61.
- Rogers, W. S.** (1992). *Promoting, Permitting and Preventing Bullying*. In M. Elliott(Ed.). *Bullying: a Practical Guide to Coping for Schools*. United Kingdom:Longman.
- Seals, P.T. and Young, J.** (2003). Bullying and victimization: prevalence and relationship to gender, grade level, ethnicity, self-esteem, and depression. *Adolescence*, 38(152), 735-747.
- Smith, P. K., and Sharp, S. (Eds.)** (1994). *School bullying: Insights and perspectives*.Londra: Routledge
- Swearer, S. M., and Cary, P. T.** (2003). Perceptions and attitudes toward youth bullying in middle school youth: A developmental examination across the bully/victim continuum. In M. J. Elias & J. E. Zins (Eds.), *Bullying, peer harassment, and victimization in the schools* (s.63-80). New York: Haworth Press.
- Tekin, M.** (2006). Sınıf öğretmenlerinin ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin zorbalığa maruz kalmaları ile ilgili tutum ve görüşleri, *1. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Uluslararası Katılımlı Sempozyumu*, İstanbul.
- Turgut, A.** (2005). *The Relationship between Bullying Tendency, Parental Acceptance-Rejection, and Self-Concept among Seventh Grade Students*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Unnever, J. D., Cornell, D. G.**(2004). Middle School Victims Of Bullying: Who Reports Being Bullied? *Aggressive Behavior*. C. 30. S. 5: 373 – 388
- Yaman, E., Eroğlu, Y., Bayraktar, B., Çolak, T. S.**(2010). Öğrencilerin Güdülenme Düzeyinde Etkili Bir Faktör: Okul Zorbalığı. *Akademik Bakış Dergisi*. S.20: 1-17.
- Yeşilyaprak, B. ve Balanuye, I. D.** (2012). Okul Zorbalığına İlişkin Öğretmen Tutumları Ölçeği. *Türk Piskolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (37), 38-48.
- Yoon, J. S. Barton, E., and Taiariol, J.** (2004). Relational aggression in middle school: Educational implications of developmental research. *Journal of Early Adolescence*, 24, 303-318.

Yurtal F. ve Cenkseven F, (2005), İlköğretim Okullarında Zorbalığın İncelenmesi,İstanbul: *1. Şiddet Ve Okul: Okul Ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet VeAlınabilecek Tedbirler Uluslararası Katılımlı Sempozyumu.*

EKLER

EK A: Kişisel Bilgiler

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Meslektaşım ;

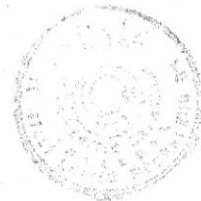
Hazırlanmış olan bu anket araştırma amaçlıdır. Soruları dikkatli bir şekilde okuyup cevaplamanız araştırma açısından önemlidir . Size uygun seçeneğin yanındaki paranteze (X) işareti koyunuz ve cevaplanmamış soru bırakmayınız.

İlgi ve katkınız için teşekkür ederim.

Resul YİĞİT

Mahmut Erseven İlkokulu Müdür Yardımcısı

Cinsiyeti : Kadın () Erkek ()
Eğitim Durumu : Lisans () Yüksek lisans ()
Meslekteki Kıdemi : 1-5 Yıl () 6-10 Yıl () 11—15 Yıl () 16 ve üstü ()
Yaşı : 21-30 () 31-40 () 41 ve üstü ()
Mevcut Görevi : Yönetici () Öğretmen ()
Branşı :



EK B: Okul Zorbalığına İlişkin Öğretmen Tutumları Ölçeği

OKUL ZORBALIĞINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN TUTUMLARI ÖLÇEĞİ

YÖNERGE: Aşağıda “Okul Zorbalığına İlişkin Öğretmen Tutumları Ölçeği” bulunmaktadır. Ölçekte 25 madde bulunmaktadır. Lütfen maddeleri dikkatlice okuduktan sonra buna ne ölçüde katıldığınızı ya da katılmadığınızı yanlarındaki kutuda yer alan “tamamen katılıyorum”, “katılıyorum”, “fikrim yok”, “katılmıyorum” ya da “hiç katılmıyorum” ifadelerine (X) işareti koyarak belirtiniz. Her bir maddeyi okuduktan sonra üzerinde uzun süre düşünmeden ilk aklınıza gelen seçeneği işaretleyiniz. Birden fazla seçenek işaretlemeyiniz ve işaretli madde bırakmayınız. Vermiş olduğunuz içten, doğru yanıtlar araştırma açısından büyük önem taşımaktadır.

		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1	Zorbalık, okulda esnek disiplin anlayışının uygulanmasından kaynaklanır.					
2	Zorbalığa uğrayan öğrenci için olduğu kadar zorba için de endişelenirim.					
3	Fiziksel ya da sözel, her türlü zorbalık ile yapıcı biçimde baş etmenin yollarını ararım.					
4	Çevre koşulları değişmediği sürece, benim öğretmen olarak zorbalığı yapıcı biçimde ortadan kaldırmaya çalışmam bir yarar sağlamaz.					
5	Öğrencilerin zorbalığa tanık olmalarından kaygı duyarım.					
6	Erkek öğrencilerin zorbaca davranışlar göstermesi gelişimlerinin doğal bir parçasıdır.					
7	Zorbanın davranışı bir kaç defa ile sınırlı kalıyorsa görmezden gelirim.					
8	Dedikodu yayarak iki kişinin arasının bozulmasına neden olmak da bir tür zorbalıktır.					
9	Zorba, fiziksel cezayı hak eder.					
10	Öğrencilerin, yaşadıkları ufak tefek zorbaca davranışları öğretmenlerine aktarmaları gerekmez.					
11	Zorbaya, yaptığı davranışın ne tür olumsuz sonuçlara yol açtığını anlatırım.					
12	Zorbalığa tanık olan öğrencilerin sessiz kalmaları zorbalığın sürmesine neden olur.					
13	Derslerinde başarısız olan öğrencilerin zorbalık yapması normaldir					
14	Okulda zorbalık ile yapıcı biçimde baş etmek temel olarak yöneticilerin görevidir.					
15	Zorbayı kışkırtacak davranış gösteren öğrenci, zorbalığa uğramayı hak eder.					
16	Sözel zorbalık olaylarını aileye bildirmek gerekmez.					
17	Zorbadan nefret ederim.					
18	Zorbalık ile yapıcı biçimde baş etmeye çalışmayı görevim olarak gördüm.					
19	Zorbalık olayı çözümlenemeyeceğim boyutta ise görmezden gelirim.					
20	Sadece özgüveni düşük öğrenciler zorbalığa uğrar.					
21	Zorbalığın sürmesinde, okulda esnek disiplin anlayışı uygulanmasının payı vardır.					
22	Zorbalık ile yapıcı biçimde baş etmek için aile ile işbirliği yaparım.					
23	Kızların zorbaca davranışlar göstermesi beni daha çok hayal kırıklığına uğratar.					
24	Zorbalık yapan zorbalığı hak eder.					
25	Kültür düzeyi düşük ailelerden gelen öğrencilerin zorbalık yapması doğaldır.					



EK C



T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.6288433
Konu: Resul YİĞİT

18.06.2015

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
(Sosyal Bilimler Enstitüsüne)

İlgi: a) 08.06.2015 tarih ve 2650 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 17.06.2015 tarih ve 6257202 sayılı oluru.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Resul YİĞİT'in "*İlkokul Öğretmenlerinin ve Yöneticilerinin Zorbalığa İlişkin Tutum ve Davranışları: Beşiktaş İlçesi Örneği*" konulu tezine dair araştırma çalışması hakkındaki ilgi (a) yazınız ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, *uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının uygulanması*, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılmasını, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim -öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Murat ADALI
Müdür a.
Şube Müdürü

EK:1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

Elektronik İmzalı Aslı Sistemimizde Mevcuttur	
Adı Soyadı:	Mualla ÇELEBİ
Önvanı:	Bölüm Şefi
Tarih:	22.06.2015
İmza:	

İl Millî Eğitim Müdürlüğü D/Blok Bab-ı Ali Cad.No:13 Cağaloğlu
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212) 455 06 52



T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.6257202
Konu: Resul YİĞİT

17/06/2015

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi:a) İstanbul Aydın Üniversitesinin 08.06.2015 tarih ve 2650 sayılı yazısı.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tek. Gn Md. 07.03.2012 tarih ve 3616 sayılı 2012/13 nolu gen.
c) Millî Eğitim Araştırma ve Anket Komisyonunun 16.06.2015 tarihli tutanağı.

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Resul YİĞİT'in "*İlkokul Öğretmenlerinin ve Yöneticilerinin Zorbalığa İlişkin Tutum ve Davranışları: Beşiktaş İlçesi Örneği*" konulu tezi kapsamında, ilimiz Beşiktaş ilçesinde bulunan ilkokullarda çalışan öğretmen ve idarecilere; anket uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının; söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim -öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Dr. Muammer YILDIZ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
17/06/2015

Yusuf Ziya KARACAEV
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:1- Genelge
2- Komisyon Tutanağı

İl Millî Eğitim Müdürlüğü D/Blok Bab-ı Ali Cad. No:13 Cağaloğlu
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212) 455 06 62

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad: Resul YİĞİT

Doğum Tarihi ve Yeri: 01.01.1983, Ermenek

E-posta: rslyigit@gmail.com



ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans:** 2005, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- Aşağı Sallıpınar Şehit Tarık Emeket İlköğretim Okulu , Sarıkamış , Kars
- Malazgirt İlköğretim Okulu, Arnavutköy , İstanbul
- Mahmut Erseven İlkokulu, Beşiktaş, İstanbul